המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל

דוח שנתי 2016

מרץ 2017

כליאת מהגרים
ומבקשי מקלט בישראל

דו"ח מעקב שנתי 2016

המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

מרץ 2017

כתיבה: סיגל רוזן

מחקר: איה דננברג, סם קאטנר, נטע מישלי, דקלה קסטל, אמיר שמרלינג, אסף יינון, סיגל רוזן ואנשי הצוות והמתנדבים של המוקד לפליטים ולמהגרים.

תצלום הכריכה: צילום מסך Google map

עיצוב גרפי: ענת וקנין אפלבאום

על המוקד לפליטים ולמהגרים:

המוקד לפליטים ולמהגרים היא עמותה א-מפלגתית וללא מטרת רווח אשר שמה לה למטרה להגן ולקדם את זכויות האדם של מהגרי עבודה ופליטים ולמנוע סחר בבני אדם בישראל.

רחוב נחלת בנימין 75, תל אביב-יפו, 65154

דואר אלקטרוני: info@hotline.org.il

טלפון: 03-5602530

אתר: www.hotline.org.il

Published with the generous support of the Heinrich Boll Stiftung and with the generous support of Secours-Catholique – Caritas France

ראשי פרקים

הקדמה ותקציר	7
מתודולוגיה	9
רקע	11
זהותם של העצורים בבתי הכלא למהגרים	11
החוקים המסדירים כליאת מהגרים	12
מתקני המעצר למהגרים	13
כלא סהרונים	13
כלא גבעון	13
מתקן חולות	13
מתקן יהלום	14
מעקב אחר תנאי מעצר	15
תנאי מגורים וחופש התנועה	15
מקום המעצר ומידע אודות תקופת המעצר	18
נגישות למערכת המקלט	20
איזוק, ענישה ואלימות כלפי העצורים	22
שרותי תרגום	24
שירותי בריאות	26
מזון	28
אספקת ביגוד ומוצרי היגיינה	31
עבודה	33
פנאי ופעילות חינוכית ותרבותית	34
שירותי דת ושינויים באספקת המזון מסיבות דתיות	37
שימועי ממוני ביקורת גבולות מטעם רשות ההגירה	38
דיוני בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין	39
המתנה לביקורים, דיונים ובדיקות בעת השהייה בכלא	41
היעדר ביקורת מספקת ומניעת גישה לעצורים	42
סיכום והמלצות	44
תגובות	47

סימני קיצור

נתב"ג – נמל תעופה בן־גוריון

בית הדין – בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין

שב"ס – שירות בתי הסוהר

רשות ההגירה – רשות האוכלוסין וההגירה

בג"ץ – בית המשפט הגבוה לצדק

המוקד – המוקד לפליטים ולמהגרים

רל"א – רופאים לזכויות אדם – ישראל

עו"ס – עובד סוציאלי

בתמונה: כלא סהרונים. צילום: רונה פרי

.1

הקדמה ותקציר

זהו דו"ח מעקב שני אודות תנאי המעצר של מהגרים ומבקשי מקלט המוחזקים במעצר מנהלי בבתי כלא בישראל. בפברואר 2016 פרסם המוקד את דו"ח המעקב הראשון, שהתמקד בתנאים בהם הוחזקו במעצר מהגרים במהלך שנת 2015. בשנה שחלפה הצטמצם מספר המהגרים העצורים במתקני שב"ס והסתמן שיפור באיכות וכמות המזון שסופק להם במתקני הכליאה. חל שיפור בהתנהלות שב"ס בכל הנוגע לחלוקת מזון בתקופת צום הרמדאן וכן התקצרו משמעותית תקופות החזקתם של עצורים ב"כלובה" - כך מכונה תא המתנה בו ממתינים עצורים בעת יציאה מהאגפים למטרות שונות. בנוסף התקצרו באופן משמעותי תקופות המעצר במתקן יהלום. עם זאת, מספרם של העצורים ביהלום הכפיל עצמו במהלך השנה ומהגרים עדיין מוחזקים בבתי כלא בתנאי צפיפות קשים, במרחב מחייה של 2.25 מ"ר בלבד, מחצית מהנדרש על פי תקנות שב"ס ורבע מהנהוג במדינות מתקדמות אחרות, לעיתים במשך שנים.[1] זאת על אף שבניגוד לשנים קודמות, בכל אחד מבתי הכלא בהם מוחזקים המהגרים, יש תאים רבים נוספים, ריקים ונעולים בהיעדר שימוש.

גם בשנה האחרונה מעצר ואיום במעצר המשיך להוות כלי מרכזי במדיניות ממשלת ישראל כלפי מבקשי מקלט ומהגרי עבודה המגיעים אליה.

דו"ח זה נכתב תוך בחינת הקווים המנחים למשמורת של נציבות האו"ם לפליטים וכן המדריך לביקורת מעצר מהגרים.[2] בעוד שרוב העצורים בבתי הסוהר למהגרים הם אכן מבקשי מקלט, הנחיות נציבות האו"ם לפליטים בנוגע לתנאי מעצר ופיקוח עליהם, הולמים פיקוח על תנאי החזקה של מהגרים עצורים בכלל. הדו"ח נועד להציג מידע השוואתי וכולל אודות תנאי המעצר בבתי הכלא סהרונים וגבעון, וכן אודות תנאי הכליאה במרכז השהייה חולות, אשר גם הוא מנוהל על ידי שב"ס ואשר המוחזקים בו סובלים מהגבלות קשות על חירותם. דו"ח זה נועד לחקור גם את תנאי המעצר במתקן יהלום, על אף שלנציגי המוקד אין גישה למתקן זה. המידע אודות יהלום לוקה בחסר משום שהעצורים שם לרוב מורחקים בתוך ימים ספורים, כך שהאפשרות לראיין עצורים ששהו במתקן מוגבלת ביותר.

כיום עצורים בבתי הכלא ובמתקן חולות כ־3,000 מהגרי עבודה ומבקשי מקלט, רבים מהם עצורים חודשים ארוכים ואפילו שנים. כך למשל מדו"ח שפרסם המוקד לאחרונה עולה שלפחות 33 מהגרים הוחזקו במעצר למעלה משנתיים, 25 מהם הוחזקו מעל שלוש שנים, 18 מהם מעל ארבע שנים, 10 מהם הוחזקו מעל חמש שנים וחמישה מהם הוחזקו מעל שש שנים.[3]

דו"ח זה מבהיר מי הם העצורים במתקנים אלו, תחת אלו חוקים הם מוחזקים במעצר ומה הם

---

1 לפרטים ראה דו"ח הסנגוריה הציבורית הישראלית, דו"ח על תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של השב"ס ומשטרת ישראל בשנים 2009-2010 (8/2011), עמ' 68: http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/87763C09-FBC3-46A6-A885-B5557CB25C3E/0/Doch20092010.pdf

2 International Detention Coalition, Association for the Prevention of Torture, and the UNHCR. "Monitoring Immigration Detention: Practical Manual". Published 2014 Available at: http://www.apt.ch/content/files_res/monitoring-immigration-detention_practical-manual.pdf, http://www.refworld.org/pdfid/53706e354.pdf

3 המוקד לפליטים ולמהגרים, נשכחו בכלא, דצמבר 2016: http://hotline.org.il/publication/prolongeddetention/

תנאי הכליאה בכל אחד מארבעת מתקני הכליאה. הדו"ח מתאר את הבעיות העיקריות במתקני הכליאה ותלונות העצורים כפי שהוצגו בפנינו במהלך ראיונות עמם. כבשנה שעברה, גם השנה התלונות המרכזיות הן: מרחב מחיה מצומצם ביותר וצפיפות בתאים, היעדר חופש תנועה, שירותי תרגום ורפואה לא מספקים, מזון שאינו מספק או שאינו מותאם, מחסור במוצרי היגיינה ולבוש, לחץ מצד רשות ההגירה על העצורים לעזוב את הארץ וחוסר בהירות בנוגע לסמכותם של ממוני ביקורת הגבולות של רשות ההגירה וכן דייני בית הדין. כן נרשמו תלונות אודות האפשרות להגיש בקשות מקלט במתקנים השונים.

הדו"ח מסיים בהמלצות המוקד לפתרון הבעיות ושיפור תנאי העצורים.

בתמונה: מחוץ למתקן חולות. צילום: Nanna Haritmann

.2

מתודולוגיה

על מנת לצייר תמונה ברורה של תנאי הכליאה של מהגרי עבודה ומבקשי מקלט, ערכנו מחקר מקיף לקראת כתיבת הדו"ח ושילבנו בו מידע מתוך המקורות הבאים:

בקשות חופש מידע

שלחנו ועיבדנו תשובות חופש מידע משב"ס ורשות ההגירה, אודות השירותים הניתנים לעצורים (שרותי רפואה, מזון, מגורים, תרגום, תרבות, חינוך, פנאי).

דו"חות

"מעקב אחר מעצר מהגרים: מדריך מעשי", מאת נציבות האו"ם לפליטים, "האגודה למניעת עינויים" (APT) ו"קואליציית הארגונים הבינלאומית לצמצום מעצר מהגרים" (IDC); "נשכחו בכלא: כליאת מהגרים בישראל", מאת המוקד לפליטים ולמהגרים, נובמבר 2016. לשכת עורכי הדין, דו"ח מעקב רשמי – מתקן המשמורת סהרונים, 2013. דו"ח הסנגוריה הציבורית הישראלית, תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של השב"ס ומשטרת ישראל בשנים 2009–2010, הקואליציה הבינלאומית למניעת מעצר מהגרים, יש אלטרנטיבות, 2015.

ראיונות ועדויות

נציגי המוקד ערכו 110 ראיונות עומק עם מהגרים, ביניהם תשע נשים מהגרות, שהיו עצורים במהלך שנת 2016.[4] רבים מהמרואיינים הוחזקו ביותר מאחד ממתקני הכליאה המיועדים למהגרים. המרואיינים הגיעו מעשרות מדינות שונות וביניהם מבקשי מקלט ומהגרי עבודה. השאלונים נערכו הן בביקורים במתקנים השונים ע"י צוות המוקד, והן באמצעות פגישות אישיות ושיחות טלפון עם עצורים ששוחררו, אשר הוחזקו במעצר בשנת 2016. חשוב לציין שנציגי המוקד הצליחו לערוך מספר כפול של ראיונות בבתי הכלא סהרונים וחולות לעומת מספר הראיונות בגבעון. בניגוד לסהרונים ולחולות, בהם עצורים רק מבקשי מקלט, בגבעון עצורים מהגרי עבודה אשר מגורשים תוך זמן קצר בדרך כלל, חזרה למדינותיהם. מבקשי מקלט העצורים בגבעון מועברים בדרך כלל תוך זמן קצר לכלא סהרונים, עובדה המקשה על תיאום ראיונות עמם. במהלך שנת 2016 הצליחו נציגי המוקד גם לראיין לראשונה חמישה מהגרים שהיו עצורים במתקן יהלום שבנמל התעופה בן־גוריון.

עתירות ותגובות המדינה לעתירות

הדו"ח מתבסס גם על מידע שנאסף בשש עתירות שהוגשו על ידי "משנה" – המרכז הקליני למשפט וחברה במכללה למנהל בראשל"צ והתוכנית לזכויות פליטים באונ' תל אביב וכן על

4 נציגי המוקד ערכו 43 ראיונות עם עצורים שהוחזקו בכלא סהרונים, 43 ראיונות עם עצורים שהוחזקו במתקן חולות, 19 ראיונות עם עצורים שהוחזקו בכלא גבעון, וחמישה ראיונות עם עצורים במתקן יהלום, כולם במהלך שנת 2016.

תגובות המדינה לאותן עתירות.[5]

נשים במתקני הכליאה – התייחסות מגדרית

נציין שרק 10% מהמרואיינים הן נשים, וכולן היו עצורות בבית הכלא גבעון. ניתן להסביר את מספרן הנמוך של הנשים המרואיינות בכך שבמהלך שנת 2016 סהרונים וחולות היוו מתקני מעצר לגברים בלבד. נשים אינן מוחזקות בסהרונים מאז שנת 2013 ואילו חולות מיועד לגברים בלבד. מתוך תשע הנשים שרואיינו לדו"ח, שתי נשים הגיעו לישראל מחוף השנהב, שתי נשים מאוקראינה, וכן נשים מסרילנקה, מהפיליפינים, מניגריה, מהודו, ומדרום אפריקה. ארבע מהנשים שרואיינו לצורך דו"ח זה הן מהגרות עבודה ממזרח אירופה או דרום מזרח אסיה אשר נעצרו עקב פקיעת תוקף אשרתן. הנשים מאפריקה הגיעו לישראל כתיירות או מבקשות מקלט ונותרו בארץ לאחר שפקע תוקף אשרתן. נציין ששתי הנשים מחוף השנהב שהגיעו לישראל כמבקשות מקלט בעת העימות האלים שם, עצורות זה למעלה מארבע שנים שכן הן מסרבות לשוב למולדתן.

5 לפרטי העתירות ותגובות המדינה לעתירות, ראה באתר האגודה לזכויות האזרח בישראל, התנאים במתקן חולות, 10 ביוני 2016: http://www.acri.org.il/he/38050

בתמונה: מתוך מתקן חולות. צילום: ענת וקנין אפלבאום

.3

רקע

מעמדם של מהגרים בישראל נקבע ע"י ארבעה חוקים: חוק השבות[6], חוק האזרחות[7], חוק הכניסה לישראל[8], ותיקוניו השונים של החוק למניעת הסתננות[9].

חוק השבות חל על כל יהודי שנמצא מחוץ למדינת ישראל ומעוניין לעלות לארץ וכן על ילדיו ונכדיו. אלו זכאים לאזרחות ישראלית. על פי חוק האזרחות, אדם יכול לקבל מעמד של אזרח בישראל בתנאים מסוימים, בעיקר אם משפחתו נמצאת בארץ – באמצעות הליכי איחוד משפחות. מעמדם של שאר המהגרים בישראל נקבע על ידי חוק הכניסה לישראל או ע"י החוק למניעת הסתננות. מדינת ישראל לא רואה עצמה כמדינת יעד להגירה והממשלה הצהירה פעמים רבות כי הדרך היחידה להגירה לישראל היא באמצעות חוק השבות. כתוצאה מכך, מהגרי עבודה שאינם זכאי שבות, יכולים לקבל מעמד חוקי לפרקי זמן קצרים בלבד. מהגרים שנכנסו לישראל כתיירים או כמהגרי עבודה ופגה תקופת שהייתם החוקית בישראל, נעצרים תחת חוק הכניסה לישראל. עד יוני 2012 מהגרים שנכנסו לישראל ע"י חציית הגבול עם מצרים שלא כחוק נעצרו תחת חוק הכניסה לישראל. מאז יוני 2012, זרים אלו נעצרים תחת החוק למניעת הסתננות ותיקוניו.

זהותם של העצורים בבתי הכלא למהגרים

על פי נתוני משרד הפנים, קיימות ארבע קבוצות של מהגרים בישראל אשר יש ביניהם שמוצאים עצמם לעיתים במעצר מנהלי בגין שהות שלא כדין בישראל:

78,500 מהגרים הגיעו לישראל כתיירים דרך נתב"ג ונשארו בארץ גם אחרי שפגה אשרת התייר שלהם. 60% מהם הם יוצאי מדינות ברית המועצות לשעבר. סביר להניח שרובם קרובי משפחה של זכאי חוק השבות שעלו לישראל.

81,329 מהגרי עבודה, בעיקר מתאילנד, הפיליפינים, נפאל, סרי־לנקה וסין, מחזיקים באשרות עבודה לחקלאות, סיעוד או בנייה. עובדים אלו הובאו לישראל כדין אך לעיתים הם מאבדים את מעמדם החוקי כאשר מעסיקיהם מואסים בהם, או כשפגה אשרת העבודה שלהם. תקופת השהייה החוקית המקסימאלית בישראל היא חמש שנים ושלושה חודשים. 16,736 מהגרי עבודה נוספים כבר איבדו את מעמדם החוקי אך טרם נעצרו וגורשו.

40,721 מבקשי מקלט נכנסו לישראל דרך גבול מצרים בעשור האחרון וטרם עזבו, 92% מהם מאריתריאה וסודן.[10]

16,534 אזרחים זרים (כולל נשים וילדים) נכנסו במהלך שנת 2016 כתיירים. רובם נכנסו דרך נמל התעופה בן־גוריון ומיעוטם דרך נמלי הים או מעבר הגבול הירדני. כניסתם לארץ סורבה כתוצאה

6 חוק השבות, 5 ביולי 1950 https://www.knesset.gov.il/laws/special/heb/chok_hashvut.htm

7 חוק האזרחות 1952 http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/011_001.htm

8 חוק הכניסה לישראל 1952 http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/189_003.htm

9 החוק למניעת הסתננות 1954 http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/247_001.htm

10 רשות האוכלוסין וההגירה, נתוני זרים בישראל, רבעון שלישי, אוקטובר 2016:
https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/foreign_workers_stats/he/foreign_workers_STATS_Q3_0.pdf

מחשד של ממוני ביקורת הגבולות כי בכוונתם לשהות בארץ מעבר לתקופה שאושרה להם, להפר את תנאי אשרת התייר שלהם או מסיבות אחרות.[11]

חוקים המסדירים מעצר מהגרים

החוקים שמסדירים מעצר של מהגרים הם חוק הכניסה לישראל[12] והחוק למניעת הסתננות[13] אודותם הרחבנו בדו"ח השנתי הקודם.[14] מעצר הוא האסטרטגיה הדומיננטית במדיניותה של ממשלת ישראל בהתמודדות עם הגירה לא רצויה לישראל. המעצר משמש כשיטת ארגון, ניהול, והרתעת מהגרים ומבקשי מקלט מלהישאר בארץ לזמן ממושך. התיקונים האחרונים לחוק למניעת הסתננות מתייחסים במפורש לכליאה כאל כלי שכנוע לעזיבת הארץ וכגורם מרתיע נגד מבקשי מקלט ומהגרים אשר עלולים לבוא לישראל.[15]

11 ליאור אילן, מספר האזרחים הזרים שהגיעו לישראל ולא הורשו להיכנס גדל פי תשעה בחמש שנים, 15 בפברואר, 2017: http://www.haaretz.co.il/news/education/.premium-1.3857000

12 חוק הכניסה לישראל, סעיף 13 ו8Seif#Law01/189_003.htm_html/law_http://www.nevo.co.il

13 חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (הוראת שעה), התשע"ו–2016, 8 בפברואר 2016: https:// knesset.gov.il/privatelaw/data/19/3/904_3_1.rtf

14 המוקד לפליטים ולמהגרים, כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל – דו«ח מעקב שנתי 2015, פברואר 2016: http://hotline.org.il/publication/detentionmonitoring2015/

15 המוקד לפליטים ולמהגרים, רואנדה או סהרונים, יולי 2015: http://hotline.org.il/publication/ rwandaorsaharonim/. עמוד 8.

.3

מתקני המעצר למהגרים

קיימים כיום ארבעה מרכזי כליאה המיועדים למהגרים ולמבקשי מקלט: כלא סהרונים הממוקם בגבול עם מצרים; כלא גבעון ברמלה; מתקן יהלום בנמל התעופה בן־גוריון; וחולות, המכונה "מרכז שהייה פתוח", שממוקם לצד כלא סהרונים. לעיתים נעצרים מהגרים גם בבתי כלא פליליים כמו ניצן, אשל, דקל, האלה ואוהלי קידר, במיוחד מהגרים שחיים עם איידס או לאחר ניסיונות אובדניים.[16] עם זאת, בשנת 2016 לא התקבלו במוקד פניות של מהגרים שעצורים במעצר מנהלי בבתי הכלא הפליליים.

כלא סהרונים

ממוקם בנגב, ליד גבול ניצנה עם מצרים. כלא סהרונים נבנה בשנת 2007 ונועד להחזיק מבקשי מקלט מאפריקה שנכנסו לישראל דרך גבול מצרים. עד יוני 2012, היו בסהרונים שמונה אגפים ובהם אוהלים, כל אגף יכול היה להכיל 250 עצורים (2,000 כלואים בסך הכל). ביוני 2012, נוספו עוד שישה אגפים חדשים שהחליפו את האגפים הישנים ואשר מאפשרים מעצר של 3,000 אנשים במתקן בסך הכל.

כלא גבעון

כלא גבעון ממוקם בעיר רמלה. הכלא נפתח בשנת 2004 ומהווה חלק ממתחם גדול של מתקני כליאה הכולל את כלא איילון, מעשיהו, נווה תרצה וניצן. כלא גבעון יכול להכיל עד 558 אסירים. כלואים בו ישראלים שהורשעו בעבירות פליליות של עד חמש שנות מאסר וכן מהגרים בגין שהייה שלא כדין בישראל, באגפים נפרדים. בכלא גבעון עצורות גם נשים, בעיקר מהגרות עבודה.[17]

מתקן חולות

בעקבות התיקון הרביעי לחוק למניעת הסתננות, אשר נחקק בדצמבר 2013, הוקם מתקן הכליאה חולות.

כך מתארות הרשויות את המתקן: "מרכז השהייה הפתוח הוא מקום בו שוהים מסתננים שנתנה להם הוראת שהייה מאת ממונה ביקורת גבולות, ושבו מסופקים לשוהים תנאי מחייה הולמים ומכלול הצרכים הנדרשים להם – שירותי בריאות, רווחה, תעסוקה וולונטארית, הכשרה תעסוקתית

16 למידע נוסף אודות כליאת מהגרים בבתי כלא פליליים ראה: המוקד לפליטים ולמהגרים, רחוק מהעין: מעצר מהגרים ומבקשי מקלט בבתי כלא פליליים בישראל, אוגוסט 2013: http://hotline.org.il/publication/711/

17 האתר של שב»ס גבעון: http://www.ips.gov.il/Web/He/Prisons/Districts/Central/Givon/Default.aspx

וכן פעילויות פנאי וחינוך."[18]

המתקן מוקף בשתי גדרות גבוהות, מופעל על ידי שב"ס וכל היבטי חייהם של המוחזקים בו נשלטים על ידי סוהרים. העצורים בחולות חופשיים לצאת משעריו בשעות מסוימות של היום, וכמה מהשירותים במתקן אינם מסופקים על ידי שב"ס אלא על ידי משרדי ממשלה אחרים כגון משרד הבריאות ומשרד הפנים.[19] בעקבות עתירת ארגוני זכויות האדם, בג"ץ הגביל את תקופת הכליאה בחולות לתקופה מקסימאלית של 12 חודשים.[20] חולות יכול להכיל רק 3,360 כלואים. מאז החל המתקן לפעול, שהו בו במצטבר 10,466 מבקשי מקלט והוראות שהייה נמסרו ל־23,555 מבקשי מקלט.[21] בתחילת דצמבר 2016, שהו במתקן, לדברי הסוהרים, 1,900 כלואים.

מתקן יהלום

מתקן הכליאה יהלום, הממוקם בנמל התעופה בן־גוריון, הוא מתקן הכליאה היחיד המנוהל ע"י משרד הפנים ולא ע"י שב"ס. המתקן נועד להחזיק מהגרים ותיירים שכניסתם לארץ אינה רצויה, למשך מספר ימים עד שמתאפשרת החזרתם למולדתם. עם זאת, תועדו מאות מקרים בהם נעצרו מהגרים וילדיהם בתוך ישראל, הועברו למתקן יהלום לצורך גירושם מהארץ והוחזקו שם במשך שבועות ואף חודשים לפני גירושם. למיטב ידיעתנו לא הוחזקו משפחות עם ילדים לתקופות ממושכות בשנת 2016. אם ילדים נעצרו לזמן ממושך יותר מעשרה ימים, הם הועברו עם אימותיהם לכלא גבעון עד שהתאפשר גירושם. אם במהלך שנת 2015, הוחזקו במתקן 8,412 מהגרים, הרי שבשנת 2016 כבר הוחזקו בו 16,534 – פי שניים.

אין ברשותנו מידע רשמי אודות עצורי 2016 ביהלום, אך מנתוני רשות ההגירה שקיבלנו ביוני 2016 עולה שבמהלך שנת 2015 הוחזקו ביהלום 266 קטינים. רק 13 מהם שהו במתקן למעלה משבוע ואף אחד מהם לא הוחזק במתקן למעלה מחודש. בסה"כ שהו במתקן במהלך שנת 2015 – 151 משפחות. רק ילד אחד הוחזק במתקן למעלה משבוע ואף ילד לא הוחזק בו למעלה מחודש. [22]

נציגי המוקד הצליחו לראיין במהלך שנת 2016 חמישה עצורים ששהו ביהלום: אזרח ואזרחית אמריקאים שהוחזקו במתקן ארבעה ימים, אזרח אריתראי שהיה כלוא במתקן שמונה ימים ושני ילדים אזרחי מולדובה, בן 15 ובת 18 שהגיעו על מנת לבקר את אימם שעובדת בישראל והוחזקו במתקן ארבעה ימים ולילות.

18 בג"ץ 4386/16 טספהיווט ואח' נ' נציבת בתי הסוהר ואח', תשובה מקדמית מטעם המשיבים, 17 בנובמבר 2016, פסקה 7. http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2016/11/bagatz4386-16-Holot-personal-equipment-meshivim-1116.pdf

19 ראה המוקד לפליטים ולמהגרים, רואנדה או סהרונים, יולי 2015. עמוד 8. http://hotline.org.il/publication/rwandaorsaharonim/

20 פס"ד בג"ץ 8665/14 דסטה ואח' נגד הכנסת ואח', (11 אוגוסט 2015): http://elyon1.court.gov.il/files/14/650/086/c15/14086650.c15.htm

21 הנתונים נמסרו על ידי הגב' מלי דוידיאן, ממונה חוק חופש מידע ברשות האוכלוסין וההגירה ביום 29 בדצמבר 2016 בתשובה לבקשתה של עו"ד מעיין נייזנה מהמוקד.

22 הנתונים נמסרו על ידי הגב' מלי דוידיאן, ממונה חוק חופש מידע ברשות האוכלוסין וההגירה ביום 23 ביוני 2016, בתשובה לבקשתה של הגב' אמי סער מהמוקד.

.4

מעקב אחר תנאי מעצר

תנאי מגורים וחופש תנועה

בהתאם למדריך לביקורת על מעצר (Manual on Monitoring Detention) של נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR) רשויות המדינה המונעות את חירותם של העצורים, צריכות להבטיח שמרכזי המעצר והכליאה יהיו בטוחים, נקיים, היגייניים ונוחים. המדריך מדגיש במיוחד את העובדה שאין להתייחס אל מבקשי המקלט כאל פושעים ולכן חשוב שמרכזי המעצר לסוגיהם יהיו כמה שפחות דמויי־כלא. על סביבת המעצר ותנאי המחייה במעצר להיות מכובדים בכל היבט.

סהרונים

סהרונים מכיל שלושה מתחמים: א', ב' וג'. מתחם א' ובו אגפים 1–6, אינו בשימוש בשלוש השנים האחרונות; מתחם ב' ובו אגפים 7–8 אינו בשימוש מתחילת שנת 2015; מתחם ג', היחיד שבשימוש בשנת 2016 וכיום, נפתח ביוני 2012. מתחם ג' מורכב מאגפים 9–14 ובהם מכולות מגורים המסודרות בשני טורים וביניהם רחבה מרכזית מקורה המשמשת כ"חצר". אגף נוסף הוא אגף בידוד ובו שלושה תאים. להבנתנו, אין כוונה להחזיר לשימוש את המתחמים הישנים. מהמידע שנאסף במהלך שנת 2016, כמו בשנה שקדמה לה, עולה שבכל חדר חמש מיטות קומתיים ומתגוררים בו עשרה עצורים. מספר העצורים בחדר עומד בסתירה למספר העצורים בתכניות המתקן עליהן דיווחה ביקורת לשכת עורכי הדין בשנת 2014, שלפיהן, אחרי השיפוץ יהיו בכל חדר עד חמישה אנשים.[23] כן עומד מספר העצורים בחדר בסתירה לתקנות שב"ס וסדר הדין הפלילי שקובעות ש"בכל תא יהיו לא יותר מארבע מיטות לאסירים."[24]

על פי תכנית אגף ג', בכל חדר 22.5 מ"ר וכך, אם אכן היו עצורים בכל חדר רק חמישה בני אדם, היה גודלו של החדר עומד בתקנות שב"ס. עם זאת, 90% מהכלואים העידו שכל מיטות הקומתיים בחדרם מאוישות – עשרה אנשים בחדר. 37 מתוך 42 עצורים בסהרונים שרואיינו לדו"ח במהלך שנת 2016 העידו שהם חולקים חדר עם תשעה עצורים נוספים. שלושה חלקו את חדרם עם שישה ולעיתים שבעה עצורים נוספים, ושניים מהמשיבים העידו שחלקו את חדרם עם שמונה ולעיתים תשעה עצורים נוספים. משמעות הדבר היא שגם במתחם החדש בסהרונים, זוכה כל עצור למרחב מחייה של 2.25 מ"ר בלבד, מחצית מהנדרש על פי תקנות שב"ס ורבע מהנהוג במדינות מתקדמות אחרות.[25]

בכל אחד משש האגפים נמצא חדר אוכל שמידותיו 10.55מ' X 5מ'. זהו המרחב הציבורי היחיד באגף, פרט לחצר שבקדמת התאים. בכל תא יש מכשיר טלוויזיה. בכל אגף יש מכונת כביסה ומייבש. פרט לאלה אין פונקציות נוספות לרווחת ציבור העצורים.

---

23 לשכת עורכי הדין , דו"ח מעקב רשמי – מתקן המשמורת סהרונים, 31 בדצמבר, 2013. עמודים 8–7. http://bit.ly/MTIqMn

24 תקנה 2(ז) לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר) תש"ע– 2010 וכן תקנה 3(ה)(2) לתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), תשנ"ד – 1977.

25 ראה דו"ח הסנגוריה הציבורית הישראלית, דו"ח על תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של השב"ס ומשטרת ישראל בשנים 2009–2010 (8/2011), עמ' 68: http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/87763C09-FBC3-46A6-A885-B5557CB25C3E/0/Doch20092010.pdf

38 מתוך 42 המרואיינים היו עצורים בחדרים בהם נמצאו חדרי שירותים בתוך החדר. ארבעה מרואיינים נוספים היו עצורים בחדרים ללא חדרי שירותים ומקלחת. מעדויותיהם עולה כי 170 עצורים בקירוב עושים שימוש ב־12 חדרי שירותים ומקלחות, באופן המותיר חדר שירותים ומקלחת לשימושם של 14 עצורים בממוצע.

חופש תנועה: מתשובותיהם של 21 עצורים עולה שהם חופשיים לצאת מחדריהם שלוש פעמים מידי יום, בין השעות שש בבוקר לתשע בערב, ועליהם להיכנס לחדרים לצורך "ספירות". הספירות מתבצעות בשעות עשר בבוקר, שלוש אחרי הצהריים ותשע בערב, ספירה שאחריה על העצורים להישאר בחדרים עד שש בבוקר.

ניכר שנעשה מאמץ להתאים את מדינות אזרחותם של העצורים בחדרים. מתוך 39 משיבים, שבעה העידו שכל העצורים בחדרם הם ממולדתם, 22 העידו שחלק מהעצורים בחדרם הם ממולדתם ועשרה העידו שהעצורים בחדרם אינם ממולדתם.

גבעון

גבעון הוא כלא לאסירים פליליים ובו שני אגפים של תאים שנועדו לכליאת מהגרים, אגף אחד לגברים והאחר לנשים וילדים. רוב התאים מכילים שש או שבע מיטות קומתיים. שירותים ומקלחות ממוקמים בתוך החדרים ומשמשים את דיירי החדר.

אין מזגנים בגבעון. 15 משיבים דיווחו שיש בתאם מאוורר ואחת העצורות העידה שיש בתאה תנור חימום קטן. שלושה משיבים דווחו שאין בתאם כל אמצעי חימום או קירור.

חופש תנועה: מתשובות העצורים עולה שבמהלך שנת 2016 הם הורשו לשהות מחוץ לתאים שלוש פעמים ביום (9:00 עד 10:00 בבוקר, 12:00 עד 15:00 אחה"צ ובשעות 18:00 עד 20:00 בערב).

נשים שעבדו בניקיון או בהגשת מזון במהלך מעצרן הורשו לשהות מחוץ לחדרן למשך שעות ארוכות יותר.

חולות

מתקן השהייה חולות מורכב משלושה פלחים ראשיים ובכל אחד מהם ארבעה אגפים של תאים המחולקים ל־28 חדרים. בכל חדר יש חמש מיטות קומתיים ועשר ארוניות ננעלות. מתוך המידע שנאסף, עולה שבכל חדר יש עשרה אנשים. אם שוחררו או עזבו עצורים, צמצם שב"ס את מספר החדרים הפעילים. מבדיקת העצורים עולה שמידות חדר בחולות הן 3.55 מ' X 13 מ' = 46.15 מ"ר. מכאן שמרחב המחייה בחדר לכל עצור עומד על 4.61 מ"ר ומכאן שמרחב המחייה לעצור עומד בתקנות שב"ס אך עדיין מהווה חריגה מתוכנית מתאר ארצית 46 שמכוחה הוקם מתקן חולות ואשר נקבע בשניים מנספחיה שמספר השוהים בכל מגורון לא יעלה על שישה.[26]

34 מתוך 42 משיבים העידו שהם עשרה אנשים בחדר. חמישה העידו שבחדרם יש תשעה דיירים, אחד העיד שהם שמונה, אחד – שבעה ואחד – שישה, עקב עזיבה של שוהים והתמהמהות שב"ס באיוש חדרם.

במהלך שנת 2016 וכן בימים אלה, השוהים בחולות חופשיים לעזוב דרך השער הראשי במהלך היום, ובין השעות 22:00 בערב עד 06:00 בבוקר עליהם להיות נוכחים לרישום ולינה במקום. הרשויות טוענות שחולות איננו כלא, אך הדיירים מחויבים לגור במקום, נאסר עליהם לעבוד

26 נספחי תמ"א 46 למתקן חולות: "פרוגרמה מפורטת" עמוד 7 טבלה מס' 2 וכן "הנספח החברתי", עמוד 89.

ושגרת חייהם מנוהלת על ידי שב"ס. עקב מיקום המתקן בקרבת הגבול המצרי, חופש התנועה שלהם מוגבל מאוד. עזיבת אזור המתקן אורכת זמן רב וכרוכה בהוצאה כספית, עלות הנסיעה באוטובוס לעיר הקרובה, באר שבע. מי שלא שב לחולות בזמן, מסתכן בענישה ומעצר בסהרונים. על השוהים בחולות לעלות על האוטובוס האחרון היוצא ב-19:00 בערב מבאר שבע לחולות, כדי להגיע במועד לחתימת הנוכחות עד השעה 22:00 בערב. בכניסה לחולות יש שער ביומטרי וכן שערים ביומטריים נוספים בין האגפים. בין השעות 22:00 בערב ועד 06:00 בבוקר על העצורים לשהות באגפיהם. לא ניתן לפתוח את השערים בשעות האלה ובפועל, העצורים נעולים באגף עד הבוקר. המערכת הביומטרית מאפשרת לשב"ס לדעת בכל רגע נתון באיזה אגף נמצא אדם והאם הוא בתוך המתקן או מחוצה לו.

יהלום

במתקן יהלום יש 10 תאים, שלושה מהם מצוידים למשפחות עם ילדים. על פי דיווח הרשויות לתקשורת, בכל תא יש שתי מיטות קומתיים וחדר שירותים. עם זאת, מנתוני רשות ההגירה עולה ששניים מתוך עשרת החדרים אינם כוללים חדר שירותים וכן שישנם ככל הנראה חדרים בהם ישנן יותר משתי מיטות קומתיים שכן עשרת החדרים מכילים 56 מיטות. גם מעדויות העצורים עולה שמוחזקים לעיתים יותר מארבעה עצורים בחדר.

עצורים בחדרים בהם אין שירותים, התלוננו על כך ששומרים אינם מגיבים לקריאותיהם או מתמהמהים בליוויים לחדרי השירותים כאשר הם נזקקו לכך. רשות ההגירה התעלמה משאלת המוקד כמה מטרים רבועים בכל חדר וכן מהשאלה כמה מקלחות ושירותים משרתים כמה עצורים במתקן. עם זאת הבהירה ש"קיימים שני חדרים ללא שירותים ומקלחת ולהם יש סה"כ 3 מקלחות ו־3 שירותים".

מספרם הגבוה של העצורים ביהלום מעמיד בספק את הצהרת הרשות על פיה כל משפחה משוכנת בחדר נפרד, אלא אם כן בני המשפחה מבקשים לחלוק חדר עם משפחה אחרת. אמנם שני ילדים ממולדובה חלקו חדר ובו שתי מיטות קומתיים מבלי לחלוק את חדרם עם עצורים נוספים, אך בני הזוג מארה"ב הופרדו ובעוד הוא חלק את חדרו עם חמישה גברים נוספים, בת זוגו חלקה את חדרה עם תשע נשים נוספות ממולדובה. העצור מאריתריאה חלק את חדרו במשך חלק מהזמן עם עצור נוסף.

לעצורים במתקן יהלום מותר לצאת לחצר רק לעתים רחוקות בגלל מחסור בכוח אדם שישמור עליהם. הם מוחזקים בחדרים מבודדים ואין אזור ציבורי משותף.

מקום המעצר ומידע אודותיו

סהרונים

מתוך 38 משיבים בעניין זה בכלא סהרונים, היו שמונה שטענו שאשרתם הייתה תקפה בעת מעצרם. אחד המשיבים הועבר לסהרונים מיד עם הגיעו לישראל ומשיב נוסף הועבר לסהרונים מחולות עקב הפרת נהלים.

מתוך 33 משיבים, 21 נעצרו במעצר מנהלי בעבר, עובדה המעידה על הקלות בה נשללת חירותם של מהגרים. 11 מהם העידו שכבר הוחזקו בסהרונים, עשרה הוחזקו בגבעון, שלושה בחולות, שלושה באוהלי קידר, אחד בקציעות ואחד במעשיהו.

מתוך 27 משיבים, 13 נעצרו ברחוב או באתר ציבורי אחר, שישה נעצרו בלשכת רשות ההגירה כשהגיעו על מנת להאריך אשרתם או להגיש בקשת מקלט, שישה נעצרו במקומות עבודתם ושניים בביתם.

מתוך 26 משיבים, 12 העידו שאינם יודעים לכמה זמן יהיו עצורים, עובדה הגורמת לחוסר וודאות וחרדות.

גבעון

ארבעה מתוך 19 מרואיינים טענו שהחזיקו אשרה תקפה בעת המעצר. הם נעצרו ככל הנראה עקב חשדם של פקחי ההגירה שהם עובדים בישראל. שמונה מהמרואיינים נעצרו ברחוב וארבעה בעבודה או בבית. שלושה מהמרואיינים נעצרו בלשכת רשות ההגירה, עת באו להאריך אשרתם או להגיש בקשת מקלט.

תשעה מהמרואיינים היו עצורים בגבעון לתקופה של בין חודש לחצי שנה וחמישה היו עצורים פחות מחודש. ארבעה מהמרואיינים היו עצורים בגבעון למעלה מחצי שנה כאשר שתי נשים, אזרחיות חוף השנהב עצורות למעלה מארבע שנים כל אחת. למעט מקרים חריגים, עצורים אינם יודעים כמה זמן עוד יוחזקו בכלא, עובדה הגורמת לחוסר וודאות וחרדות.

חולות

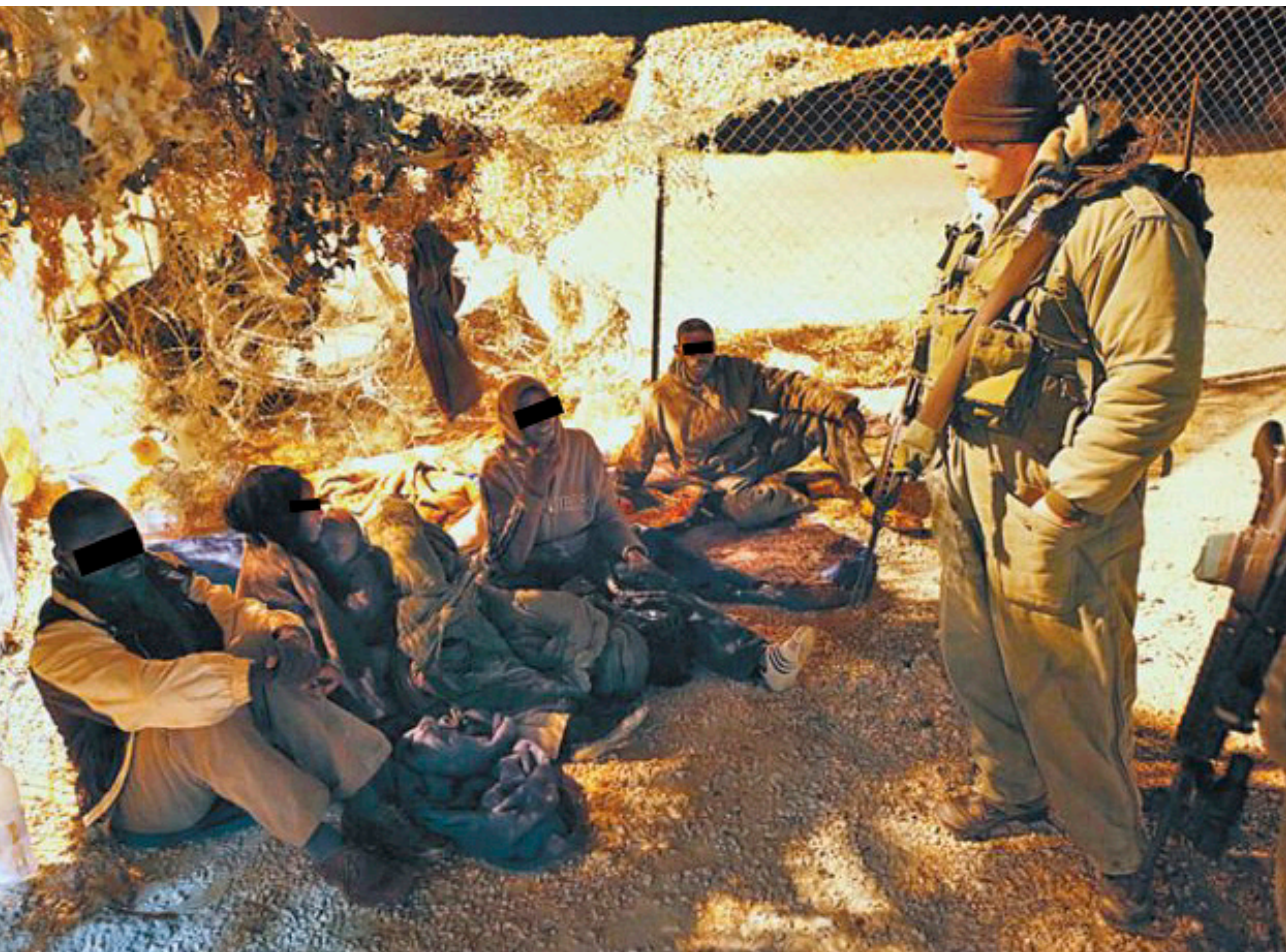
מתוך 43 מרואיינים, 20 הגיעו לחולות בעקבות זימון, 22 הועברו לאחר מעצר בסהרונים בהיעדר אשרה ואחד הועבר לחולות לאחר שהיה שם בעבר, ברח, נתפס והועבר לסהרונים.

מתוך 43 משיבים, 25 העידו שהם יודעים כמה זמן ישהו בחולות אך 18 לא ידעו. מתוך 34 משיבים, 19 העידו שלא הוסבר להם לכמה ימי חופש הם זכאים וכל כמה זמן ניתן לבקש חופש. שבעה העידו שנאמר להם שהם זכאים לשלושה ימי חופש בחודש ושניים העידו שהם זכאים ליומיים חופש בחודש. מתוך 33 משיבים, 23 ביקשו חופש ותשעה לא ביקשו. מתוך התשעה, אחד הבהיר: "לא ביקשתי חופש כי לא נותנים חופש לעצורים חדשים". אחר הוסיף: "לחדשים קשה לבקש חופש". מרואיין נוסף לא ידע שהוא רשאי לבקש חופש, ואחר לא ביקש חופש "כי התורים ארוכים מאוד וההליך לא מסודר. תלוי בפקיד שנפלת עליו." מתוך אלו שביקשו חופש, שבעה העידו שבקשתם סורבה. מתשובות העצורים עולה אי בהירות רבה בכל הנוגע לנוהל בקשות החופשה. גם עצורים שמודעים לאפשרות לבקש חופשה, אינם יודעים מתי כדאי לעשות זאת, לכמה זמן וכמה ימים לפני מועד החופשה המבוקש.

יהלום

מבין חמשת המרואיינים, זוג האזרחים האמריקאים הועברו למתקן כששבו לארץ מחופשה במדריד. המרואיין אזרח אריתריאה נעצר לאחר שהוחזר לישראל ואילו האחים הקטינים נעצרו עם הגעתם לישראל ממולדובה משום שהעידו שאמם מתגוררת בישראל. כל העצורים לא ידעו לומר לכמה זמן הם נעצרו. הנערה ממולדובה אמרה לנציגי המוקד: "לא דיברו איתנו הרבה, היינו לבד. במיוחד ביום הראשון היה מפחיד. לא ידענו אם אמא שלנו יודעת מה איתנו, ואנחנו לא ידענו מה היא יודעת. זו הייתה תחושת של חוסר וודאות והיה מאוד מפחיד."

בתמונה: גבול מצרים, צפונית להר חריף. צילום: תומר אפלבאום

נגישות למערכת המקלט

בעוד חלק מהעצורים הם מהגרי עבודה וכלל אינם נזקקים למערכת המקלט, רבים מהעצורים, במיוחד בסהרונים ובחולות הם מבקשי מקלט שביניהם רבים לא ידעו שניתן או לא הספיקו להגיש בקשות מקלט טרם מעצרם. הראיונות מעידים על כך שבכל מתקני הכליאה קיימת בעיית נגישות למערכת המקלט הישראלית.

סהרונים

16 מתוך 34 משיבים ידעו שניתן להגיש בקשת מקלט בכלא ואילו 18 משיבים לא ידעו זאת. מתוך 33 משיבים, שבעה הגישו בקשת מקלט בכלא, שמונה הגישו עוד לפני מעצרם, 1 – 18 לא הגישו בקשה. אחד העצורים ציין שלא מאפשרים לו להגיש בקשת מקלט בכלא כי הרשויות טוענות שהוא אתיופי בעוד הוא עומד על כך שהוא אריתראי. מתוך חמישה משיבים שהגישו בקשת מקלט בסהרונים, ארבעה התקשו לאתר את טפסי הגשת הבקשה ואילו החמישי איתר את הטפסים בקלות. מתוך תשעה משיבים על השאלה, שמונה נזקקו לעזרה בתרגום בקשת המקלט לאנגלית ואחד לא נזקק לשירותי תרגום. כל השמונה נעזרו בחבר. במהלך שנת 2016 איתר המוקד בכלא סהרונים 38 מבקשי מקלט מסודאן שנכנסו לישראל בנובמבר 2015 ו – 13 מבקשי מקלט נוספים מסודאן שנכנסו לישראל בתחילת 2016, חלקם ניצולי החזקה בתנאי עבדות ועינויים בסיני. לדברי העצורים, פקידי משרד הפנים בכלא סהרונים הפעילו עליהם לחצים עצומים לעזוב את הארץ והסתירו מהם את העובדה שביכולתם להגיש בקשות מקלט שימנעו את המשך מעצרם בכלא סהרונים בהתאם למדיניות "רואנדה או סהרונים". לחלק ממבקשי המקלט נאמר שהם יוכלו להגיש בקשות מקלט רק לאחר שיועברו למתקן "חולות", למרות שהעברה זו לא התרחשה, בחלק מהמקרים, רק משום שהם לא הצליחו להגיש בקשת מקלט בעת הכליאה בסהרונים. נציגי המוקד הסבירו לעצורים שביכולתם להגיש בקשות מקלט. גם לאחר שמבקשי המקלט הביעו עניין בבקשות אלו, רבים מהם לא הצליחו לאתר בכלא את הטפסים ונדרשו בקשות חוזרות ונשנות על מנת להשיג את הטפסים. חלק מהעצורים דיווחו שנאלצו לחכות במשך שבועות עד שאנשי רשות ההגירה אספו מהם את הטפסים המלאים.

גבעון

שבעה משיבים העידו שלא ידעו שניתן להגיש בקשות מקלט בכלא אבל רובם הגישו בקשות מקלט עוד טרם מעצרם. אחת המרואיינות נעצרה בעת שפנתה לרשות ההגירה על מנת להגיש בקשת מקלט. ארבעה משיבים ציינו שנזקקו לסיוע בתרגום הטפסים.

ב־24 בנובמבר 2016 מנהלת הקו החם של המוקד, הגב' ענת גוטמן, סייעה לעצורה מדרום אפריקה למלא בקשת מקלט בכלא גבעון, על גבי טופס אותו הביאה עמה, לאחר שהעצורה הביעה רצונה לבקש מקלט בישראל. פקיד משרד הפנים במקום הבהיר לגב' גוטמן שניתן להגיש את בקשת המקלט רק בלשכת רשות ההגירה בסלמה 53 בתל אביב. כשהגב' גוטמן התעקשה על האפשרות להגיש את הבקשה בכלא, התקשר הפקיד ללשכת רשות ההגירה בסלמה שם הורו לו לקלוט את הבקשה. כשביקשה הגב' גוטמן אישור על הגשת הבקשה נאמר לה שאין אפשרות לקבל אישור ורק לאחר משא ומתן נוסף, הצליחה לקבל אישור על הגשת הבקשה. פקיד נוסף אותו שאלה הגב' גוטמן אודות זמינות טפסי בקשות המקלט בגבעון הבהיר לה ש"אין טפסים באגפים. מי שרוצה להגיש בקשת מקלט, צריך לבקש את הטפסים מפקידי ההגירה".

חולות

36 מתוך 43 משיבים היו מודעים לעובדה שהם יכולים להגיש בקשת מקלט בחולות. מתוך 42

משיבים, 15 משיבים הגישו בקשת מקלט בחולות, 18 הגישו לפני שזומנו לחולות ותשעה לא הגישו. מתוך 24 משיבים, 18 העידו שאיתרו בקלות את טפסי בקשת המקלט ושישה העידו שהתקשו לאתרם. מתוך 25 משיבים, 18 נזקקו לעזרה בתרגום טפסי בקשת המקלט בעוד שבעה לא נזקקו לתרגום. מתוך 18 מבקשי המקלט שנזקקו לעזרה בתרגום, 13 העידו שנעזרו בחברים, שלושה נעזרו בממוני ביקורת הגבולות ושניים בנציגי הארגונים.

יהלום

אין ברשותנו מידע אודות הנגישות למערכת המקלט במתקן יהלום אך מאחר ומדובר במתקן הממוקם במעבר גבול, יש לבחון בזהירות רבה את הנגישות למערכת המקלט במתקן יהלום, למען לא תימצאנה הרשויות משיבות אדם למקום בו חייו או חירותו יהיו בסכנה.

בתמונה: מתוך מתקן חולות. צילום: ענת וקנין אפלבאום

איזוק, ענישה ואלימות כלפי העצורים

על פי נהלי שב"ס, יש לאזוק גם עצורים במעצר מנהלי בעת העברה ממתקן אחד לאחר. בנוסף, יש מהגרים שמוצאים עצמם נאזקים כאמצעי ענישה. מהגרים עלולים למצוא עצמם נענשים בגין הפרות נהלים במתקני הכליאה או אף סובלים מאלימות סוהרים ופקחים בתקופת מעצרם. העונשים בגין הפרות נהלים נעים בין קנסות כספיים שמוטלים בחולות לבין איזוק ואף כליאה בבידוד. בניגוד לענישה בגין הפרת נהלים, הפעלת אלימות מצד אנשי הרשויות נגד מהגרים עצורים אינה חוקית וקיימים מנגנוני בקרה ותלונות על מנת למנוע הפעלת אלימות כזאת, אך אלו אינם יעילים: מהגרים מעטים מעזים להתלונן על אלימות שהופעלה נגדם ואלו שמעזים להתלונן, לעיתים קרובות מורחקים מהארץ מבלי שתלונתם תיחקר.

סהרונים

מתוך 38 משיבים, שבעה העידו שנענשו על ידי הסוהרים במהלך תקופת כליאתם. אחד המשיבים סיפר שנשלח לבידוד מאחר שלא עמד במועד לספירה. שני העיד שאזקו ושלחו אותו למעצר בבידוד לאחר שהרים קולו על עצורים אחרים. שניים נוספים, שגרמו לרעש, נענשו גם הם בהעברה לכליאה בבידוד, כאשר אחד מהם הוסיף שהוכה על ידי הסוהרים בגין הרעש שגרם. בסך הכל, חמישה משיבים העידו שנשלחו למעצר בבידוד: אחד מהם ליום, שני ליומיים, שלישי לשלושה ימים ורביעי לחודש. העצורים מתארים את חדרי הבידוד כחדרים קטנים בהם היו כלואים לבדם. לדבריהם המזון שמסופק בחדרי הבידוד זהה למזון שניתן באגפים הרגילים.

שני עצורים מקרב המרואיינים העידו שהופעלה נגדם אלימות על ידי סוהרים. עצור שלישי דיווח שהיה עד לאלימות סוהרים כלפי עצור אחר. אחד הנפגעים לא רצה להגיש תלונה. השני ביקש להתלונן ונאמר לו שמפקד האגף יגיע ביום חמישי לגבות את תלונתו, אך המפקד לא הגיע והאיש ויתר על הגשת התלונה.

15 משיבים העידו שנאזקו בתקופת כליאתם. 11 העידו שנאזקו בעת מעבר מכלא אחד למשנהו, ביציאה לטיפול רפואי או דיון מחוץ לכלא. מדובר באיזוק לפי נהלי שב"ס שאינו למטרת ענישה. אחד העצורים, שנאזק לצורך יציאה לאשפוז בבית החולים דיווח שהיה אזוק במשך שלושה ימים. מרואיין נוסף דיווח שהיה אזוק במשך היממה במהלכה הוחזק בחדר בידוד, ומרואיין שלישי דיווח שנאזק למשך ארבע שעות מסיבה שאינה ידועה לו.

גבעון

מתוך 19 מרואיינים בגבעון, עצורה אחת התלוננה על ענישה במעצר בבידוד ואחרת על אלימות סוהרת. העצורה שהעידה שנענשה, סיפרה שסירבה לעבור לחדר אחר בכלא. היא נענשה בכליאה בבידוד למשך שלושה ימים בתא קטן אשר בו שירותים ומקלחת, שלטענתה הדיפו ריח רע במיוחד. אותה עצורה אף ציינה שבעבר נטען שאיימה להתאבד ולכן נקשרה למיטתה למשך הלילה.

תשעה משיבים דיווחו כי נאזקו במהלך תקופת כליאתם, ביציאה לדיונים, לביקורים ולטיפול רפואי, בהתאם לנהלי שב"ס. אחת העצורות ציינה שגם בדיקות רפואיות נערכו לה בעודה אזוקה, אלא אם כן הרופא ביקש במפורש להוריד את אזיקיה.

ב־17 בנובמבר 2016 הובאה לידיעת נציגי המוקד תלונתו של ר.ט. אזרח מולדובה, שהגיע לישראל באשרת תייר חמישה ימים קודם לכן, התגורר לדבריו בבית חברים ברחובות ונעצר שלושה ימים לאחר הגיעו ארצה באלימות רבה, בעוד אשרתו בתוקף. לדברי ר.ט. שני פקחי רשות ההגירה שפרצו למקום בו ישן, היכו אותו בניסיון לאלצו להודות שעבד בישראל בניגוד לתנאי האשרה

שלו. מנכ"לית המוקד, עו"ד רעות מיכאלי פנתה למפקד כלא גבעון בו ביום בבקשה לזמן חוקר משטרה לגביית עדותו של העצור. ב – 22 בנובמבר אישר דיין בית הדין מרט דורפמן את המשך הליכי הרחקתו של ר.ט. לאחר קבלת תשובתו של ממונה ביקורת הגבולות, מר עופר דגן שצירף ממצאי תחקיר שערך מנהל המרחב העוצר, מר אופיר לוי. מנהל המרחב הבהיר ש"נאמר לו שלא הופעל שום כח כלפי הנתין". ב – 23, ב – 24 וב – 27 בנובמבר פנתה הגב' אמי סער מהמוקד מספר פעמים נוספות לרב פקד שי בראל ממשטרת ישראל על מנת שיישלח חוקר מטעם המשטרה לחקור את תלונתו של ר.ט. הוא גורש מהארץ לפני הגעת המשטרה, לאחר שתלונתו נחקרה רק על ידי מנהל המרחב שפקחיו הם שעצרו את ר.ט. ולכאורה הפעילו כלפיו אלימות.

חולות

במהלך שנת 2016 נערכו 2,382 הליכים משמעתיים גוררי עונשים בגין הפרות משמעת במתקן חולות. 833 מההליכים (35%) – בגין אי התייצבות להחתמה שלוש פעמים או יותר. 246 מההליכים (10%) – בגין חזרה למתקן לאחר השעה 22:00 בערב. 254 הליכים (11%) – בגין שהות לילית מחוץ למתקן, 242 מההליכים (10%) – בגין אבדן או נזק לכרטיס הביומטרי, 799 הליכים (34%) – בגין הפרות משמעת נוספות כגון: סירוב להזדהות, הכנסת חפצים אסורים למתקן, כניסה בגילופין, קטטות והשחתת רכוש. לדברי עו"ד מיכאל אביטן, קצין ניהול ורישום אסירים בשב"ס: "העונשים הניתנים בד"כ קיזוז דמי כיס בהתאם לנהלים בתקנות ברף הנמוך, לרבות עונשי הזהרה."[27]

מקרב 41 משיבים בחולות, 11 העידו שנענשו. שניים מהם נענשו בהעברה לכלא סהרונים, אחד מהם הועבר לתא בידוד בסהרונים. בנוסף, 11 משיבים דיווחו על קנסות כספיים שהוטלו עליהם. העילות לעונשים היו היעדרות לילית מהמתקן, איחור בשיבה למתקן, אי החתמת נוכחות, השתתפות בהפגנות, וניהול שיחות פוליטיות, ציור על קיר החדר ואף האכלת חתולים. שלושה טענו שאינם יודעים מדוע הוטל עליהם קנס.

אחד המשיבים דיווח על אלימות סוהר אך לא התלונן בגינה, ומשיב נוסף העיד על אלימות בין השוהים במתקן.

27 מתוך תשובתו של עו"ד מיכאל אביטן, קצין ניהול ורישום אסירים בשב"ס מיום 8 בנובמבר 2016 לשאלת חופש מידע של סיגל רוזן מהמוקד.

שרותי תרגום

מהגרי עבודה ומבקשי מקלט רבים מתקשים לתקשר בשפה שלישית או רביעית ולספר את חוויות הפליטות הקשות שלהם. שרותי תרגום הם חיוניים במיוחד בהתחשב בפגיעותם של מבקשי מקלט ומהגרים שרובם לא דוברים שפות ונדרשים לנווט במערכת חוקים מורכבת ומשתנה.

שב"ס מדווח על אספקת שירותי תרגום בכל זמן נתון שבו מתעורר הצורך לתקשר עם עצורים שאינם דוברי עברית. לצורך שרותי תרגום מעסיק שב"ס את חברת "פרוטוקול" שמספקת תרגום לכל שפה. בשב"ס אמרו שבקשות לתרגום מגיעות לעתים קרובות דרך עובדים סוציאליים, קצינים או פסיכיאטרים במתקני הכליאה. שרותי התרגום ניתנים גם בפגישות עם רופאים בבתי חולים. עוד הוסיפו ש"שרותי תרגום מספקים רק במתקני שרות בתי הסוהר. לא מוטלת עלינו האחריות לספק שרותי תרגום מחוץ למתקנים."[28]

המגמה במתקני הכליאה, בעת ראיונות עם עצורים, הייתה תרגום לא מספק במהלך שלבים שונים בתהליך המעצר וכן במהלך השהות במתקני הכליאה. למטרות דו"ח זה, נתמקד במגעי העצורים עם שב"ס, המשטרה, רשות ההגירה והמערך הרפואי בתוך מתקני הכליאה, כמו גם בעת ההליך המנהלי מול ממוני ביקורת גבולות ובתי הדין המקבלים החלטות בסהרונים ובגבעון בנוגע להמשך כליאתם או שחרורם של עצורים. במקרים רבים, בעת הריאיון, העצורים נאלצים לשתף מידע אישי, לעיתים קרובות טראומטי ומסב כאב. הצורך בתרגום איכותי שיהיה רגיש לצרכי המרואיין חשוב ביותר על מנת להבטיח שהעצורים יחושו בנוח לחלוק את סיפורם במהלך הראיונות, הדיונים או השימועים. תרגום איכותי ורגיש נדרש גם על מנת שיחושו בנוח לבקש שירותים הנדרשים בעת המעצר. חשוב להבהיר שלתרגום בהליכי המעצר ובפני ממוני ביקורת הגבולות והדיינים בשימועים ובדיונים, אין כל קשר לשב"ס, אלא לרשות ההגירה (ממוני ביקורת הגבולות) ולמשרד המשפטים (דייני בית הדין).

סהרונים

מתוך 41 מרואיינים, 14 העידו שלא נדרשו לשירותי תרגום בעת מעצרם. 11 נדרשו למתורגמן וקיבלו את שירותיו ואילו 16 נוספים לא קיבלו שירותי מתורגמן על אף שלא ניתן היה להבהיר להם את עילת מעצרם. בעת שימועי רשות ההגירה בכלא, מתוך 39 משיבים, 13 העידו שלא נדרשו לשירותי תרגום, 22 נעזרו במתורגמן וארבעה דיווחו שלא נעזרו במתורגמן למרות שהיה בו צורך. בעת דיוני בית הדין, מתוך 39 משיבים, 13 העידו שלא נדרשו לשירותי תרגום, 23 נדרשו למתורגמן ונעזרו בשירותיו ואילו שלושה דיווחו שלא נעזרו במתורגמן למרות שהיה בו צורך.

בעוד שלרוב מסופקים שירותי תרגום בשימועי רשות ההגירה ודיוני בית הדין, לא כך בהתמודדות מול סוהרי שב"ס או שרותי הבריאות במתקן. מתוך 15 עצורים שסברו שנזקקו לשירותי תרגום בעת ביקורם במרפאת הכלא, רק שבעה נעזרו במתורגמן בעוד שמונה נאלצו לנסות ולהסביר לרופא את מצוקותיהם בעברית הדלה שבפיהם.

מעדויות העצורים, רופאים לעיתים מבקשים סיוע בתרגום מעצורים בחדרים, כדי שיתרגמו עבור עצורים אחרים, באופן שמאלץ חולים לחלוק את פרטי בעייתם הרפואית עם חבריהם לתא על אף שלעיתים אינם מעוניינים בכך.

ניכר שיפור בשירותי התרגום בעת התנהלות מול סוהרי שב"ס שכן שבעה עצורים מתוך 23 שחשו צורך בכך, העידו שנעזרו בשירותי תרגום בהתנהלותם מול הסוהרים.

28 על פי תשובת שב"ס לפי חוק חופש מידע שהתקבלה ב־29 נובמבר 2015 לבקשתה של הגב' אמי סער מהמוקד.

שלושה מהמשיבים שנזקקו לשירותי תרגום וקיבלו אותם, העידו שלא הרגישו בנוח עם שירותי התרגום. אחד מהם אמר: "אני מדבר איתו משהו אחד והוא אומר להם משהו אחר. אני לוקח חברים לתרגם את דבריי, כי אני לא סומך על המתורגמנים שלהם".

גבעון

מבין 19 מרואיינים בכלא גבעון, רק 12 חשו שנזקקו לשירותי תרגום בעת מעצרם ושבעה מתוכם גם קיבלו שירותי תרגום. כל המרואיינים דיווחו שהיה מתורגמן בעת השימוע בפני ממונה ביקורת גבולות וכן בדיון בפני בית הדין. עם זאת, נשמעו תלונות אודות יחסם של מתורגמנים או עובדי רשות ההגירה ושב"ס דוברי שפתם של העצורים שנקראו לתרגם. עצורה מאוקראינה העידה שהושפלה וספגה צעקות מצד פקח הגירה דובר רוסית שנקרא לסייע בתרגום דבריה. עצורה מדרום אפריקה התלוננה על יחסה של המתורגמנית שסיפרה לה שהיא עצמה מדרום אפריקה, עובדה שגרמה לה למצוקה מאחר וביקשה לשמור על חיסיון פרטיה. עצור מאוקראינה העיד שהצליח להבין שמתורגמן שנקרא לסייע לו, שגה בתרגום דבריו, ולטענתו, התרשם שעשה זאת במזיד. ארבעה משיבים ציינו שלא חשו בנוח לשתף את המתורגמן במידע שנדרשו למסור לרשויות באמצעותו.

חולות

מתוך 42 משיבים, 29 נעזרו במתורגמן בעת שימועי רשות ההגירה ורק חמישה שנזקקו לכך טוענים שלא היו בנמצא שירותי מתורגמן. מתוך 43 משיבים, 26 דיווחו שלא נדרשו לשירותי תרגום בעת ביקוריהם במרפאה. 16 העידו שעל אף שנזקקו למתורגמן לא קיבלו את שירותיו ורק משיב אחד דיווח שהיו שירותי תרגום במרפאה. מעדויות של שוהים בחולות עולה שאחד מתחומי התעסוקה המוצעים לדוברי העברית שביניהם הוא תרגום במרפאה ושכל המתורגמנים המועסקים במרפאה הם מקרב השוהים בחולות. בעוד הסדר הזה מסייע בפתרון בעיות התרגום, עצורים רבים מתלוננים שקשה להם לדבר על נושאים אינטימיים בנוכחותו של עצור אחר שלעיתים אינו חבר שלהם ולעיתים הוא חברם לתא. לכן, יש בהם שנמנעים מלהיעזר בשירותי "תרגום" אלו.

12 משיבים העידו שלא חשו בנוח עם שירותי התרגום ומשיב נוסף ענה על השאלה במילים "ככה ככה". אחד המשיבים הבהיר שהמתורגמן לא שלט בשפתו וכן ש"הם אומרים את מה שהפקידים רוצים לשמוע ולא באמת מתרגמים מה שאני אומר."

יהלום

בתשובה לשאלת חופש מידע של המוקד ענתה רשות ההגירה: "במתקן ישנם עובדים הדוברים שפות שונות. מעבר לכך קיימים שירותי תרגום הניתנים טלפונית / פיזית וזאת ככל שיש צורך". מבין חמשת המרואיינים רק הצעירה האמריקאית סבלה מהיעדר שירותי תרגום אל מול רופא המתקן שלא דובר אנגלית כלל. למעט בעת המפגש עם הרופא, גם זוג האמריקאים דיווחו שעובדי המתקן דוברים אנגלית. העצור האריתראי תיקשר עם נציגי הרשויות בעברית ואילו שני הילדים ממולדובה העידו שפקח דובר רוסית נכנס לחדר לעיתים קרובות על מנת להתעניין בשלומם.

שירותי בריאות

עובדים סוציאליים: מתשובת שב"ס לשאלות חופש מידע עולה כי בסהרונים יש עובד סוציאלי אחד שדובר עברית אנגלית וטיגרית. בגבעון יש שלושה עובדים סוציאליים, כולם דוברי עברית ואנגלית ואחד מהם גם דובר אמהרית. בחולות יש ארבעה עובדים סוציאליים, כולם דוברים עברית ואנגלית ולכל אחד מהם שפה נוספת: טיגרית, ערבית, ספרדית וצרפתית.

שירותים פסיכיאטריים: בגבעון יש פסיכיאטריים המועסקים על ידי משרד הבריאות. בסהרונים ובחולות, במידה שיש צורך בשירותים פסיכיאטריים, אלו ניתנים על ידי חברה חיצונית המעסיקה פסיכיאטריים שדוברים עברית ואנגלית בלבד. שב"ס לא ענה לשאלה כמה פסיכולוגים ופסיכיאטריים מועסקים בכל אחד ממתקני הכליאה. גם שאלות אודות מספר המהגרים שקיבלו טיפול פסיכולוגי, פסיכיאטרי או נעזרו בעובד סוציאלי בכל אחד מבתי הכלא, לא נענו. שב"ס השיב שאין ברשותו נתונים אלו.

סהרונים

מהראיונות שנערכו בסהרונים עלה בבירור שעובדי מרפאה מבקרים בקביעות בחדרי הכלואים ומחלקים תרופות (בדרך כלל משכך כאבים מסוג אקמול או כדורים נגד עצירות). מתוך 42 משיבים, 30 ביקשו טיפול רפואי במהלך שהותם בכלא סהרונים. 19 מבין המשיבים שביקשו סיוע רפואי טענו שלא קיבלו כל טיפול או שהטיפול שקיבלו, לא הביא מזור לכאביהם. המכאובים עליהם הלינו היו כאבי בטן, גב, עיניים, ראש, שיניים, רגליים, שיעול, אסתמה, בעיות נשימה אחרות, לחץ דם גבוה, חום גבוה, גירוד, אלרגיה, וכן פציעה קשה בלסת (שמקורה במדינת המוצא) אשר גורמת לקשיי נשימה.

מתוך 35 משיבים, 16 העידו שיש פסיכיאטר בכלא, 13 לא יודעים אם יש פסיכיאטר ושישה העידו שאין. שמונה פנו לפסיכיאטר ושמונה לא. מתוך השמונה שפנו לפסיכיאטר בכלא, שישה העידו שלא הביא מזור לבעיותיהם. משיב שביעי העיד שקיבל כדורים אך הוא אינו חש שהם משפרים את מצבו. משיב שמיני מטופל בעקביות אחת לשבוע וחש בשיפור במצבו. מתוך 39 משיבים, 20 העידו שיש עובד סוציאלי בכלא, 11 לא יודעים ושמונה העידו שאין. מתוך 21 משיבים, שמונה פנו בבקשת סיוע לעובד הסוציאלי ומתוכם, אחד העיד שהפנייה היטיבה את מצבו.

גבעון

13 מתוך 19 המרואיינים העידו שנזקקו לטיפול רפואי במהלך הכליאה וכולם פגשו רופא. שניים ציינו שלא ניתן להם הטיפול לו היו זקוקים: האחד סובל מאסתמה ולא קיבל משאף על אף שביקש וידע שנזקק לו ואילו עצורה שנייה התלוננה על בעיה שגרמה לכאבים בעינה, אך לדבריה לא קיבלה טיפול. תשעה מתוך 19 המרואיינים היו מודעים לכך שיש פסיכיאטר בכלא. שישה מתוכם פנו לפסיכיאטר לקבלת טיפול וארבעה ציינו שהטיפול היטיב את מצבם. עשרה מתוך 15 משיבים היו מודעים לנוכחות עו"ס בכלא ומתוכם תשעה גם פנו לעו"ס בבקשת סיוע. שלושה מתוך התשעה ציינו שהפנייה לעו"ס היטיבה את מצבם. אחד המשיבים ציין שרצה לפנות לעו"ס בבקשת סיוע, אך לא פנה משום שאינו יודע עברית.

חולות

"מסגרת הטיפול הרפואי לשוהים במרכז נקבעה על ידי משרד הבריאות ובהתאם לכך הוגדר סל תרופות. אם עולה צורך בהספקת תרופות שאינן נמצאות בסל שהוגדר, פונה ספק שירותי הרפואה למשרד הבריאות בבקשה לאשר את מתן התרופה. לאחר קבלת האישור הספק רוכש את

התרופה עבור השוהה ללא עלות."[29]

שב"ס דיווח שהשירותים הפסיכולוגיים בחולות ניתנים על ידי עובדים סוציאליים אך ציין שאין נתונים אודות מספרם של העצורים שנעזרו בשירותים אלו.[30]

מתוך 40 משיבים, 23 העידו שנזקקו לטיפול רפואי בעת שהותם בחולות.

המכאובים עליהם הלינו השוהים היו כאבי בטן, גב, עיניים, ראש, שיניים, רגליים, בעיות נשימה, בעיות בכליות, מתח נפשי והקאות. 15 מבין ה – 23 שנזקקו לטיפול רפואי חשו שלא קיבלו טיפול הולם לבעיותיהם הרפואיות. שלושה העידו שקיבלו טיפול חלקי וארבעה העידו שהטיפול הרפואי הביא מזור למכאוביהם. אחד המשיבים הבהיר שכלל לא פנה לקבלת טיפול רפואי משום ש"התור אצל הרופא תמיד ארוך מידי". ארבעה משיבים הבהירו שקיבלו תרופות שלא התאימו למחלתם. שלושה התלוננו על כך שהם ממתינים לטיפול תקופה ממושכת. אחד המשיבים העיד שכשאמר לרופא במתקן שהוא סובל ממתח נפשי, ענה לו הרופא שהוא משקר.

מתוך 37 משיבים, 20 סברו שאין פסיכיאטר במתקן חולות, 12 ענו שאינם יודעים ואילו חמישה סברו שניתנים שירותי פסיכיאטר במתקן. מתוך 39 משיבים, 13 העידו שיש עובד סוציאלי במתקן, 14 השיבו שאין ו 12 לא ידעו. חמישה משיבים פנו לעו"ס במתקן ומתוכם העיד אחד שהעו"ס סייעה לו בפיתרון מצוקתו. ארבעה אחרים לא חשו שהפנייה לעו"ס היטיבה את מצבם.

יהלום

במתקן יהלום לא היה במהלך שנת 2015 רופא, אך בשנת 2016 נשכרו שירותיו של רופא למתקן ומתשובות העצורים עולה שכל עצור נבדק על ידו בדיקה ראשונית עם הגעתו למתקן.

שאלת המוקד לרשות ההגירה "האם עובד במתקן רופא ואם כן, באיזה היקף משרה?" נענתה בתשובה: "במתקן קיימים שירותי רפואה שניתנים ע"י חברת "ביקור רופא"."

השאלה "האם עובד במתקן עו"ס ואם כן, באיזה היקף משרה?" נענתה בתשובה: "למצער, בתקופה האחרונה היה לנו קושי באיוש משרת העו"ס. יודגש שאנו פועלים מזה זמן רב ובמלוא המרץ ע"מ להביא לפתרון הסוגיה ונמצאים כעת בשלבי סיכום אחרונים מול משרד הרווחה במטרה להסדיר את הנושא."

29 מתוך תשובת לשכת הייעוץ המשפטי בבט"פ לפנייתו של עו"ד אלעד כהנא מהתוכנית לזכויות פליטים באונ' תל אביב מיום 26 בפברואר 2017 בנושא: "הגדלת דמי כיס לשוהים במרכז השהייה חולות".

30 תשובת שב"ס לשאלות חופש מידע נמסרה לגב' אמי סער מהמוקד ביום 29 בנובמבר 2015.

מזון

סהרונים

בפני הכלואים עומדות שתי אפשרויות: לאכול בחדר האוכל המרכזי או בחדרם. מתוך 38 משיבים, 30 העידו שהמזון המוגש מספיק לכל העצורים. חמישה ביניהם הוסיפו שהמזון אמנם מספק אך אינו טוב. ארבעה העידו שהמזון אינו מספק וארבעה נוספים העידו שרק לעיתים הוא מספק. מתוך 36 משיבים, 18 העידו שעצורים או היו עצורים איתם בעבר אנשים עם בעיות רפואיות כמו סכרת או צליאק. בעוד עשרה עצורים טענו שאלו הסובלים מבעיות רפואיות לא מקבלים מזון מיוחד עקב בעייתם, שישה טענו שהם מקבלים מזון מתאים לבעייתם.

מעדויות העצורים, ארוחות בוקר מכילות: לחם, גבינה או שמנת, ריבה או שוקולד, ירקות, שמנת או חמאה, חומוס או אורז, חלב או דייסה או ביצים או טונה.

ארוחת צהריים מכילות: לחם, אורז, לעיתים סלט ירקות, בשר או שניצל או עוף או נקניקיה, עדשים או שעועית או קוסקוס או ספגטי, ביצים או טונה או פלאפל ופרי.

ארוחת ערב מכילות: לחם, אורז, לעיתים סלט ירקות, ביצים, לעיתים בשר או שניצל או עוף, שעועית או מרק, ולעיתים פיצה.

גבעון

שלושה מהמשיבים דיווחו שהמזון אינו מספק את כל העצורים וארבעה משיבים העידו שהמזון אינו נקי.

מעדויות העצורים ארוחת בוקר כוללת: לחם, ממרח גבינה או חומוס או קוטג' וירק.

ארוחת הצהריים כוללת: אורז או פסטה או קוסקוס, מנה בשרית וכן ביצה וירק.

ארוחת הערב זהה לארוחת הצהריים.

מזון לסובלים מבעיות רפואיות מיוחדות: שישה מהמשיבים ציינו שהם חולקים תא עם עצורים שזקוקים למזון מיוחד מסיבות רפואיות. שלושה מתוכם ציינו שהחולים אינם מקבלים מזון מיוחד. שניים אחרים ציינו שהחולים מקבלים מזון מיוחד. אחת המשיבות העידה שבעקבות ניתוח שעברה, היא מתקשה לאכול את הארוחות הרגילות. לדבריה, ביקשה מזון מיוחד ומשלא ניתן לה, החלה לרכוש את מזונה בקנטינה.

חולות

המזון בחולות מוגש בחדר אוכל ארוך וצר; העצורים יכולים לאכול רק בחדר האוכל, ואסור להם לאכול באזורי המגורים שלהם. רבים מהמרואיינים בחולות הלינו על איכותו של המזון המוגש במתקן. ביוני 2016 הוחלפה חברת הקייטרינג שמספקת את המזון לשוהים בחולות לחברת "נורקייט" ועם החלפת החברה נרשמה שביעות רצון רבה מצד רבים מהשוהים. עם זאת, לאחר תום צום הרמאדאן חלה התדרדרות בשביעות רצונם מהמזון של רבים מהשוהים, התדרדרות שלא ברור מה מקורה.

רוב רובם של השוהים בחולות אינם מתעוררים לארוחת הבוקר שמוגשת בין השעות שש ועד שבע וחצי בבוקר ונוטים להתעורר לקראת ארוחת הצהריים המוגשת החל מהשעה 12:00 בצהריים.

הרשויות מתעלמות ממספר העצורים שפוקדים את חדר האוכל לארוחת הבוקר, אך מדיווחן

לבג"ץ עולה ש"כמות הסועדים בארוחת הצהריים עומד על למעלה מ־90% וכמות הסועדים בערב עומדת על למעלה מ־80%."[31]

מתוך 42 משיבים, 26 טענו שהמזון אינו מספק. שבעה העידו שהמזון מספק אך אינו טוב, ארבעה העידו שהמזון לעיתים מספק ואילו חמישה סברו שהוא תמיד מספק. אחד המשיבים סיפר: "כמה פעמים בשבוע קורה ש־20 ואפילו 40 איש לא אוכלים את הארוחה שכן המזון נגמר עם תחילת הארוחה ואלו שמגיעים מאוחר לחדר האוכל, נותרים ללא מזון מספק. הסוהרים אומרים לנו לאכול את מה שיש. אם מדברים על זה יותר מידי מקבלים עונש, כמו למשל לעבור לאגף אחר."

מתוך 29 משיבים, 14 העידו שעצורים עימם אנשים שסובלים מבעיה רפואית כמו סכרת או צליאק. תשעה מביניהם סברו שלא ניתן להם מזון מיוחד, ושניים טענו שניתן להם מזון מיוחד אך הוא אינו מספק. עצור שסובל מסכרת העיד שהוא מקבל פעם אחת בשבוע: שני גזרים, שלוש עגבניות, שתי גמבות, שתי פטריות, גבינה לבנה ושני גביעי לבן. לדבריו המזון אינו מספק ובקשתו לקבלת לחם שחור במקום לחם לבן נדחתה.

במהלך שנת 2016 פעל מחוץ למתקן מתחם מסעדות מאולתרות שהופעלו על ידי השוהים בחולות. הרשויות הרסו את המתחם במרץ 2016 בפעם השנייה והעבירו את מפעילי המסעדות למעצר בכלא סהרונים. מתוך 20 משיבים, 15 העידו שהם נוהגים לאכול במסעדות המאולתרות מחוץ למתקן. מתוך תשעה, חמישה אוכלים במתחם פעמיים עד שלוש בשבוע. אחד המשיבים העיד שהוא אוכל בחוץ בימים קבועים בהם יש פלאפל וטונה שלדבריו אינם אכילים.

מעדויות העצורים, ארוחת הבוקר כוללת: לחם, גבינה, שוקולד או ריבה, יוגורט או שמנת, פיתה, ירק, ביצים, חלב, חמאה, מעדן, מרק.

ארוחת צהריים כוללת: לחם, אורז, מרק או רוטב, מנה בשרית של עוף או שניצל או נקניקיות, ירקות, ביצים, עדשים או טונה או חומוס, תפוח. שבעה מבין 42 המשיבים טענו שהאורז אינו מבושל דיו. ארוחת הערב זהה לארוחת הצהריים.

ארגוני זכויות האדם הגישו עתירה לבג"ץ בעניין ביולי 2015 וביום 12 בספטמבר 2016 החליטו שופטי בג"ץ דנציגר, עמית וסולברג שהמדינה תבהיר עד 13 באוקטובר 2016 מה מעמדו ומשמעותו של הנספח החברתי לתוכנית מרכז השהייה למסתננים, נספח בו הופיעה התייחסות מפורשת לסוגיית הבישול העצמי במתקן, מדרישותיהם של העותרים.[32] במחצית השנה שחלפה מאז מוסיפה המדינה ודוחה את מועד הגשת תגובתה לבית המשפט.

יהלום

בתשובה לשאלת חופש מידע של המוקד ענתה רשות ההגירה: "בגיר – מקבל לארוחת בוקר וערב כריך ושתיה חמה. לארוחת צהריים הוא מקבל מנה חמה שכוללת מנת בשר, פחמימה ולחם, או מנה צמחונית עפ"י דרישה. פרי וקינוח. קטין – מקבל לארוחת בוקר וערב מנת ילדים הכוללת מעדן, ירק, גבינה לבנה, שוקו וקינוח +לחמנייה. לארוחת צהריים מקבל ארוחה חמה שכוללת מנה בשרית ופחמימה. תינוק – מקבל גרבר, סימילאק / מטרנה עפ"י דרישת האם ומעדנים. כמו כן, ככל ויש בקשה / דרישה מיוחדת לאוכל כלשהוא, מתאפשרת קנייה באמצעות הקופה הקטנה של המתקן. מוחזק רואה רופא עם קליטתו במתקן. בסיום הבדיקה ואם נדרש, הרופא מנחה את ר' המשמרת באם יש להתאים למוחזק מזון מיוחד. בנוסף להוראת הרופא גם עפ"י בקשת המוחזק

31 מתוך תצהיר עדכון המדינה לבג"ץ 4581/15 אנואר סולימאן ארבאב איסמעיל ואח' נ' נציב בתי הסוהר ואח' מיום 8 בספטמבר 2016. סעיף 5.

32 בג"ץ 4581/15 אנואר סולימאן ארבאב איסמעיל ואח' נ' שב"ס ואח', החלטה מיום 12 בספטמבר 2016: http://elyon1.court.gov.il/files/15/810/045/E12/15045810.E12.htm

יירכש מזון מיוחד."

חמשת העצורים שראיינו נציגי המוקד והוחזקו ביהלום מסרו מידע דומה אודות המזון. עם כי שניים מהעצורים התלוננו על כך שהכריכים שהוגשו בבוקר ובערב היו קפואים.

בתמונה: מתוך מתקן חולות. צילום: רונה פרי

אספקת ביגוד ומוצרי היגיינה

סהרונים

מתוך 42 משיבים, 36 העידו שנזקקו לבגדים או נעליים מאז הגעתם לכלא. אחד המשיבים טען שהביא עמו בגדים כשנכנס לכלא, אך לא אפשרו לו להכניס אותם. משיב נוסף העיד שבעבר היו מאפשרים לחברים ולקרובי משפחה לבקר ולהביא דברים, אך בתקופה האחרונה זה נאסר. 31 העידו שביקשו בגדים משב"ס ו – 12 מתוכם גם קיבלו. שלושה סברו שהביגוד שקיבלו אינו מספק.

מתוך 40 משיבים, 28 העידו שהם מקבלים את מוצרי ההיגיינה שלהם מרשויות הכלא ללא תשלום. 12 הוסיפו שהם רוכשים מוצרי היגיינה בקנטינה, שכן המוצרים שמסופקים על ידי רשויות הכלא אינם מספקים. תשעה העידו שהם מקבלים שמפו או סבון, חמישה העידו שקיבלו מברשות שיניים וארבעה קיבלו משחת שיניים, שלושה אמרו שמקבלים נייר טואלט לחדר. שבעה התלוננו על הכמות המועטה ועל איכות המוצרים. מתוך 35 משיבים, 26 העידו שמוצרי ההיגיינה שהם מקבלים לא מספקים אותם.

גבעון

רובם המכריע של המשיבים שביקשו בגדים, קיבלו אותם מידי השב"ס. למעט אחד המשיבים שדיווח שלא רק שלא ניתנו לו בגדים, אנשי שב"ס לקחו ממנו וזרקו בגדים שקיבל מחבר לכלא. אחת הנשים ציינה כי לא היו נעליים במידות המתאימות לנשים. רובם המכריע של המשיבים ציינו שהם מקבלים משב"ס בחינם מוצרי היגיינה בסיסיים כמו סבון, שמפו ומשחת שיניים, אך בכמויות שאינן מספקות. שבעה משיבים הבהירו שהם משלימים את החסר באופן קבוע ברכישה בקנטינה.

חולות

מתוך 43 מרואיינים, 13 העידו שלא נזקקו לבגדים או נעליים מאז הגעתם לחולות. 30 משיבים העידו שנזקקו לבגדים או לנעליים ומתוכם, 13 ביקשו מאנשי שב"ס ומתוכם שניים קיבלו את מבוקשם: חולצה, זוג מכנסיים וכפכפים.

מתוך 41 משיבים, 28 העידו שהם רוכשים מוצרי היגיינה בקנטינה ואילו שישה העידו שהם מקבלים אותם מרשויות הכלא. שישה נוספים העידו שקיבלו מוצרי היגיינה עם כניסתם למתקן. ארבעה העידו שמקבלים מידי שבוע 5-8 גלילי נייר טואלט לכל דיירי החדר. חמישה העידו שקיבלו עם כניסתם למתקן גם מברשת שיניים ובקבוקים קטנים של שמפו וסבון.

על אף שהמרואיינים סברו שמחירם של מוצרי ההיגיינה בקנטינה סבירים, אחד מהם הוסיף: "המחירים בקנטינה סבירים, אבל אנחנו מקבלים רק 16 שקלים ליום ולכן המחירים בקנטינה יקרים עבורנו."

עצורים בחולות מוכרים מחוץ למתקן מוצרי היגיינה שהם מביאים באוטובוס מבאר שבע הרחוקה. העובדה שיש ביקוש רב לסחורתם מעידה על מחסור במוצרי היגיינה בתוך המתקן.

בתמונה: דוכן לממכר מוצריי היגיינה מחוץ למתקן חולות, דצמבר 2015. צילום: סיגל רוזן

יהלום

בתשובה לשאלת חופש מידע של המוקד הבהירה רשות ההגירה: "עם קליטתם במתקן המוחזקים מקבלים חבילת מוחזק הכוללת חליפת טריינינג מלאה, גופיות, גרביים, לבנים, משחה ומברשת שיניים, מגבת, סבון ושמפו. אם קיימת דרישה לציוד היגייני נוסף, הרי שהוא מסופק. כמו כן, כל מוחזק שנקלט במתקן מקבל סט מצעים".

תשובה זאת אינה סבירה בהתחשב בכך שבמהלך השנה למעלה מ־16,000 בני אדם נקלטו במתקן והורחקו ממנו, רובם המכריע לאחר תקופה קצרה ביותר, לעיתים שעות ספורות. אין זה סביר לספק את כל הציוד הרב הזה למהגרים שרובם יעלו על הטיסה הבאה למולדתם. ואכן, אף אחד מחמשת המרואיינים ביהלום לא קיבל "חבילת מוחזק" כמתואר בתגובת הרשות וזאת למרות שהם שהו בין ארבעה לשמונה ימים במתקן. כל חמשת המרואיינים ציינו שהמצעים על המיטות היו משומשים ומלוכלכים וכן שלא קיבלו כל מוצרי היגיינה או בגדים להחלפה. זוג האמריקאים ביקשו סבון וקיבלו שניהם שמפו. הנער והנערה, שהיו עצורים במשך ארבעה ימים, ביקשו מספר פעמים את המזוודה שלהם ונאמר להם שהיא תובא אליהם, אך היא הובאה אליהם רק עם עזיבתם את הארץ.

עבודה

סהרונים

בעבר היה בסהרונים אגף אסירי עבודה שנהנו מתנאי מגורים משופרים וכן שכר עבודה בסך 80 ש"ח לחודש. מדברי העצורים עולה שכיום ישנם שעובדים בתוך האגפים. בעוד בעבר עבדו בעבודות שונות שכללו בניין, שטיפת מכוניות ועוד, במהלך שנת 2016 דווח רק על עבודות ניקיון וחלוקת מזון באגפים.

גבעון

בגבעון מאפשרים לעצורים לעבוד ורובם מעדיפים לעבוד. רב העבודות הן בתחום הניקיון, ענף ייצור בכלא וחלוקת המזון (שמבושל בכלא מעשיהו השכן) באגפים.

חולות

"לצורך הגדלת הכנסתם החודשים לכ־900 ש"ח, מעניק המרכז לשוהים אפשרות לעבוד בעבודות תחזוקה ושירותים שוטפים... אף שהיה מצופה שחלק ניכר מהשוהים במרכז יבחרו להשתתף בעבודות תחזוקה לצורך הגדלת הכנסתם באופן ניכר, ועל אף שפוטנציאל תעסוקת השוהים המקסימאלי עומד על כ־720 עובדים, מרבית השוהים בוחרים לא לנצל מסגרת תעסוקתית זו, וכיום רק כ־300 שוהים מועסקים מידי חודש, כ־10% בלבד מכלל השוהים."[33]

אחת הבעיות שהעלו המרואיינים היא היעדר יכולתם של העצורים להרוויח כדי צרכם. נאסר על העצורים לעבוד מחוץ למתקן ואילו בתוכו יכולים העצורים לעבוד בעבודות אחזקה, ניקיון, או תרגום.

על פי התקנות, השוהים בחולות יכולים לעבוד עד 65 שעות בחודש, ולהשתכר בין 12 ל־13₪ לשעה. מי שמועסק בימי מנוחה יכול להשתכר אף 18 או 19.5 ₪ לשעה.[34] עם זאת, לדברי כל השוהים בחולות שדיווחו כי הם עובדים או שביקשו לעבוד במתקן, נאמר להם שהם יכולים לעבוד לכל היותר עשרה ימים מידי חודש ואשר בעבורם הם יכולים להשתכר 300 ש"ח לכל היותר, 30 ש"ח ליום עבודה של שמונה שעות.

מתוך 30 משיבים, אחד עובד בחולות כמנקה, משיב נוסף עבד יום אחד ואילו השאר אינם עובדים.

אחד העצורים הטיח בנציגי המוקד: "קודם הם לא נותנים לנו לעבוד במדינה ואז הם רוצים שנעבוד בשבילם בלי כסף בכלא?" וחברו הוסיף: "הם אומרים שאנחנו מסתנני עבודה ושבאנו לישראל בשביל לעבוד. אני רוצה להראות להם שאני לא צריך את העבודה שלהם. אני באתי לשמור על החיים שלי. לא לעבוד כאן."

33 מתוך תשובת לשכת הייעוץ המשפטי בבט"פ לפנייתו של עו"ד אלעד כהנא מהתוכנית לזכויות פליטים באונ' תל אביב מיום 26 בפברואר 2017: "הגדלת דמי כיס לשוהים במרכז השהייה חולות".

34 מתוך תקנות למניעת הסתננות (עברות ושיפוט) (העסקת שוהים בעבודות תחזוקה ושירותים שוטפים הוראת שעה התשע"ה – 2015, מיום 6 בינואר 2015: http://www.justice.gov.il/SitePages/OpenFile.aspx?d=GNvGUMFalf63ZGWys4mgsYuN8ZlMJtftNmV185ZqYJA%3d

פנאי ופעילות חינוכית ותרבותית

סהרונים

בכל אגף יש חדר מרכזי המכיל טלוויזיה לרווחת העצורים. שב"ס דיווח שנערכים ארבעה שיעורים (שמונה שעות לימוד שבועיות) בנושא מוסיקה ואמנות מידי שבוע בסהרונים. בנוסף, הגיעו ארבעה מתנדבים אחת לשבוע ללמד את העצורים נושאים שונים.

מתוך 33 משיבים, 18 העידו שהם משתעממים או מסתובבים בחוסר מעש באגף. 11 דיווחו שהם מרבים בשינה, שמונה דיווחו שהם משחקים במשחקי ספורט, בעיקר כדורגל, ארבעה העידו שהם משוחחים עם חברים לתא, ארבעה נוספים צופים בטלוויזיה, שלושה קוראים ספרים, שניים משחקים משחקי קופסא, שניים נוספים מנגנים ואחד המשיבים סיפר שהוא קורא בקוראן ומתפלל. מתוך 39 משיבים, 23 העידו שלמיטב ידיעתם אין פעילויות חינוכיות בכלא אך עשרה עצורים העידו שיש. שישה עצורים העידו על פעילויות ספורט ומשחק עצמאיות המאורגנות על ידי העצורים.

מתוך 40 משיבים, 37 העידו שיש טלוויזיה בחדרם ושלושה אמרו שיש בחדר מרכזי אחר. כל 12 המשיבים אמרו שיש מכונת כביסה באגף. חלק אומרים שיש מכבסה באגף ומכבסים עבורם וחלק אומרים שהם מקבלים חומרי כביסה עבור כל החדר.

מכשירי הטלפון הניידים של העצורים נלקחים מהם עם מעצרם ומוחזרים להם רק עם שחרורם מהמתקן. במתחם המרכזי בכל אגף ממוקמים מכשירי טלפון ציבוריים בהם יכולים העצורים לעשות שימוש בכל עת שהם מורשים לצאת מתאיהם ויש ברשותם כרטיסי חיוג. מתוך 36 משיבים, תשעה העידו שהם קונים את כרטיסי החיוג בעצמם, עשרה העידו שניתנים להם כרטיסים (בעיקר על ידי נציגי ארגון הצלב האדום המבקרים במקום) והם רוכשים כרטיסים נוספים. ו־17 משיבים מסתפקים בכרטיסי החיוג שניתנים להם גם אם אינם מספקים. מתוכם ארבעה העידו שהכרטיסים מספקים 160–100 דקות שיחה בחודש וחמישה העידו שהכרטיסים מספקים 25–20 דקות שיחה בחודש.

גבעון

עצורים דיווחו שמצויים בחצר שולחנות למשחק פינג־פונג ושבכל אחד מהחדרים מצוי מכשיר טלוויזיה שמסייע להם להעביר את הזמן. על פי שב"ס, אחת לשבוע נערכת במתקן "פעילות מוזיקת עולם" שפתוחה לכל הכלואים באגף. יש לציין שרב העצורים בגבעון מוחזקים במתקן לתקופות קצרות בלבד לפני הרחקתם מהארץ, שחרורם, או העברתם לכלא סהרונים.

רוב המרואיינים העידו שהם מצויים בחוסר מעש ומשתעממים. לדברי העצורים אין בכלא פעילויות מאורגנות ורב העצורים אינם מודעים לפעילות דתית מאורגנת. שלושה משיבים ציינו שהם מתפללים או קוראים בכתבי הקודש. ארבעה משיבים מועסקים בעבודות ניקיון ועבודות נוספות במתקן.

בעוד בשנים קודמות יכלו עצורי גבעון להמשיך ולהחזיק במכשירי הטלפון הניידים שלהם, החל משנת 2016 המכשירים הניידים נלקחים מהעצורים עם המעצר ומוחזרים להם רק עם שחרורם מהמתקן. במתחם המרכזי בכל אגף ממוקמים מכשירי טלפון ציבוריים בהם יכולים הכלואים לעשות שימוש בכל עת שהם מורשים לצאת מתאיהם ויש ברשותם כרטיסי חיוג. רוב המרואיינים העידו שהם מקבלים כרטיסי חיוג (מחברים או מנציגי ארגון הצלב האדום) ומיעוטם רוכשים כרטיסים.

חולות

"במרכז מתנהלת פעילויות רחבות היקף בתחומי החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי במסגרתן מתקיימות הכשרות מקצועיות שונות וכיתות לימוד למקצועות שונים, כאשר לצד אלה מופעלים במרכז השהייה, גם חוגים שונים בתחום המוזיקה האמנות והספורט."[35]

ראיונות עם המוחזקים בחולות חושפים שעמום ותסכול מהיעדר תעסוקה. מרואיינים ציינו שתחושת הבידוד במדבר החריפה עקב חוסר המעש.

מתוך 41 משיבים, 16 העידו שהם מעבירים את זמנם במשחקי ספורט. תשעה העידו שהם מטיילים באזור, שמונה העידו שהם מבלים עם חברים, שבעה משיבים העידו שהם לומדים עברית, אנגלית או מחשבים בכיתות המאורגנות על ידי השוהים במקום. ארבעה משיבים מלמדים עברית או אנגלית, ארבעה העידו שהם מעבירים את רב זמנם בשינה, שניים בצפייה במכשיר הטלוויזיה, שניים בקריאה, שלושה במשחקי קופסא, שניים בתפילה ואחד בסיוע לשוהים בהגשת בקשות מקלט. מתוך 30 משיבים, 14 העידו שלא מתקיימת בחולות פעילות חינוכית ואילו 12 משיבים העידו שמתקיימות פעילויות ספורט, שיעורים ושיחות פוליטיות של הקהילה האריתראית. כל המרואיינים דיווחו שהשוהים הם שמארגנים את הפעילויות או ארגון סטודנטים למען פליטים בנגב, תוך התעלמות מהפעילויות שמוצעות על ידי הרשויות. שלושה משיבים מחו על כך שלא מאפשרים להם ללמוד עברית במתקן, זאת על אף שלמיטב ידיעתנו לא נאסר על השוהים ללמוד עברית בגפם, רק שהרשויות אינן מספקות להם שיעורי עברית על אף רצונם ללמוד את השפה.

מתוך 29 משיבים, 18 העידו שהם משתתפים בפעילויות החינוכיות ו11 העידו שאינם משתתפים. רוב השוהים לא היו מודעים לקיומה של ספרייה במתקן וכולם טענו שאין עיתונים במתקן.

בכל אחד מהאגפים בחולות ישנו מועדון ובו מכשיר טלוויזיה, מייחם לקפה ותה ופינות ישיבה. לרשות השוהים בחולות עומדת טלוויזיה עד שלוש בכל מועדון. שתי טלוויזיות לכל 280 שוהים. הטלוויזיה פועלת כל היום ומשדרת את תוכניות הערוצים 1, 2, 5, 10, ערוץ ספורט, mbc2, eriTV (ערוץ הטלוויזיה האריתראית) וערוץ סודני. מתוך 11, שמונה אמרו שהיו רוצים לצפות בערוצים נוספים (בעיקר ערוצי ספורט).

שירותי תחבורה ציבורית מחולות: מתוך תשעה משיבים, ארבעה סברו שהתחבורה הציבורית לחולות וממנו מספקות ואילו חמישה סברו שיש צורך בתחבורה ציבורית נוספת, במיוחד בשעות הבוקר והערב. מתוך תשעה משיבים, שניים יוצאים מחולות ונוסעים בתחבורה הציבורית בערך פעם בשבוע, שישה העידו שהם יוצאים מחולות פעם בחודש עד חודשיים, ומשיב נוסף העיד שיוצא את חולות לעיתים רחוקות מאוד. מתוך עשרה משיבים, רק אחד העיד שיש לו מספיק כסף לנסיעות, תשעה העידו שהיו רוצים לצאת את חולות לעיתים קרובות יותר, אך בהיעדר כסף לנסיעה, נאלצים לוותר. שניים העידו שהם עושים שימוש בחסכונות מתקופת עבודתם בישראל ואחד סיפר שהוא שומר וחוסך את דמי הכיס עד שמצליח לחסוך מספיק לנסיעה. שני משיבים העידו שנדרשו לצאת לטיפולים רפואיים שאורגנו עבורם בבתי חולים, אך לא היה להם מספיק כסף עבור הנסיעה.

יהלום

מאחר שמתקן יהלום מיועד לכליאת מהגרים לתקופות קצרות ביותר, לא מתקיימת במקום כל פעילות ספורטיבית או חינוכית.

35 מתוך תשובת לשכת הייעוץ המשפטי בבט"פ לפנייתו של עו"ד אלעד כהנא מהתוכנית לזכויות פליטים באונ' תל אביב מיום 26 בפברואר 2017: "הגדלת דמי כיס לשוהים במרכז השהייה חולות".

בתשובה לשאלת המוקד: "האם בכל חדרי המשפחות ישנה טלוויזיה פועלת?" נמסר: "יש טלוויזיות בחלק מחדרי המתקן". שלושה מתוך חמשת המרואיינים ביהלום העידו שלא הייתה טלוויזיה בחדרם. שני הילדים העידו שהייתה טלוויזיה בחדר אך לא היה לה שלט-רחוק ולא ניתן היה להפעילה.

כל חמשת המרואיינים העידו שלא ניתנה להם אפשרות ליצור קשר טלפוני באמצעות טלפון ציבורי. שניים שביקשו מהשומרים, עשו שימוש בטלפוניהם האישיים של השומרים על מנת ליצור קשר טלפוני עם יקיריהם.

בתמונה: מתוך מתקן חולות. צילום: ענת וקנין אפלבאום

שירותי דת ושינויים באספקת המזון מסיבות דתיות

המידע שנאסף על ידי המוקד מעלה שהמעצר מביא עמו פגיעה בחופש הדת של העצורים ושעדיין אין מבנה ייעודי לתפילות מוסלמים ונוצרים במתקני הכליאה השונים. עם זאת, בשנת 2016 חל שיפור בכל הנוגע לאספקת המזון בעת חג הרמדאן.

סהרונים

מתוך 34 משיבים, 25 העידו שמתקיימת פעילות דתית, בעיקר תפילות משותפות, בעוד תשעה סברו שפעילות שכזאת אינה מתקיימת. מתוך 35 משיבים, 31 העידו שמותר להחזיק בחפצי דת בכלא. אחד הוסיף שמותר להחזיק בספרי דת, אך אין בכלא ספרי דת ואין אפשרות לרכוש אותם. רק עצורים שהביאו איתם ספרי דת, מאפשרים לשאר להשתמש בהם.

גבעון

אחת העצורות ציינה שקיים איסור על ארגון קבוצות תפילה. אחת העצורות העידה שספר התפילה שלה הוחרם אך תשעה משיבים אחרים העידו שמותר להחזיק בחפצי דת. שבעה משיבים העידו שבעת תקופת כליאתם הגיע כומר לביקור.

חולות

מתוך 42 משיבים, 28 העידו שמתקיימת פעילות דתית הכוללת תפילות משותפות באחד המועדונים אותו הפכו השוהים למקום מאולתר לתפילה. בקרב חלק מהאריתראים בחולות הפכה הפעילות הדתית למקור מתח מאחר שלדבריהם, הפעילות מאורגנת על ידי תומכי המשטר באריתריאה, עובדה שגורמת למתחים בין תומכי המשטר למתנגדיו. 38 משיבים העידו שמותר להחזיק חפצי דת במתקן וארבעה לא ידעו אם מותר. מדברי השוהים עולה שביקורי אנשי דת, בעיקר מהכנסייה האורתודוקסית והקתולית, נערכים ברחבה שמחוץ למתקן.

בעוד אריתראים נוצרים הלינו על כך שאין כל התחשבות בתקופת הצום של הנוצרים לפני חג הפסחא, תקופה של 40 יום במהלכה מאמינים אריתראים אינם צורכים כלל מזון מן החי, הרי שחל שיפור בהתחשבות בצום הרמדאן של השוהים המוסלמים. שוהים העידו שבמהלך חודש הרמדאן ניתן מזון גם בשעות הלילה וכן שמותר לאכול גם במועדון.

יהלום

מאחר שמתקן יהלום מיועד לכליאת מהגרים לתקופות קצרות ביותר, שאלת הפעילות הדתית במקום אינה רלוונטית.

בתשובת לשאלת חופש מידע של המוקד ענתה רשות ההגירה : "כל מוחזק הנקלט במתקן עובר ראיון. אם בראיון מציין המוחזק שהוא מוסלמי, מותאם בעבורו מזון עפ"י לו"ז הצום ולבקשתו."

שימועי ממוני ביקורת גבולות מטעם רשות ההגירה

סהרונים

30 מתוך 37 משיבים טענו שלא הוסבר להם ההבדל בין שימוע לבין פגישה לקידום הרחקה. מתוך 40 משיבים, 24 העידו שנערך להם שימוע ואילו 16 סברו שלא נערך להם שימוע כלל אם כי יתכן שלא הבינו שהמפגש עם ממוני ביקורת גבולות היווה שימוע. מתוך 22 משיבים, 14 זומנו למפגש אחד עם ממוני ביקורת הגבולות, שלושה העידו שזומנו לשני מפגשים, שניים העידו שהם מזומנים למפגש מידי חודש, אחד העיד שזומן עד כה לשישה מפגשים, משיב נוסף לעשרה מפגשים ומשיב נוסף ל – 12 מפגשים עם ממוני ביקורת הגבולות. מתוך 23 משיבים, רק חמישה העידו שהוסברה להם מטרת המפגש וסמכותו של הפקיד. אחד המשיבים סבר שמטרת המפגש הייתה לבחון מדוע נכנס לארץ, שני טען שהמטרה הייתה לבדוק אם הוא מעוניין לשוב לארצו, שניים נוספים העידו שנמסרו להם הסברים אודות המשך שהייתם בכלא, אחד העיד שהוסבר לו על העברתו למתקן חולות למשך שנה ולשני הוסבר שהוא יקבל אשרה, אך גם אותו העבירו לחולות. מתוך 17 משיבים, 15 לא ידעו שבסמכותו של ממונה ביקורת הגבולות לשחררם בתנאים מגבילים. מתוך 29 משיבים, ל־23 הוצע במהלך המפגש לעזוב את ישראל למדינה אחרת.

מתוך 21 משיבים, 16 עצורים מסודאן ואריתריאה העידו שהוצע להם לעזוב לאוגנדה, 12 העידו שהוצע להם לעזוב לרואנדה, שלושה העידו שהוצע להם לשוב לאריתריאה. השאר, עצורים אזרחי ניגריה, בורונדי, גמביה, ליבריה וחוף השנהב, העידו שהוצע להם לשוב למולדתם.

שניים מהמשיבים העידו שנאמר להם שאם לא יעזבו את הארץ, ישלחו לחולות לאחר סיום תקופת כליאתם בסהרונים ולשלישי נאמר שיישאר בסהרונים.

גבעון

19 המרואיינים טענו שלא הוסבר להם ההבדל בין שימוע לפגישה לקידום הרחקה וכולם העידו שאינם מבינים כיאות את הליכים בעניינם. אזרחי אריתריאה העידו שהוצע להם במהלך המפגשים לצאת למדינה שלישית (אוגנדה או רואנדה). אחת העצורות העידה שנאמר לה : "אם לא תחזרי למדינה שלך תישארי בכלא הזה גם מאה שנה."

חולות

מתוך 38 משיבים, 24 העידו שנערכו להם שימועים בחולות ו־14 שוהים העידו שלא נערכו להם כלל שימועים. עם זאת, יתכן בהחלט שנערכו להם שימועים אך מאחר שממוני ביקורת הגבולות מסרבים למסור לשוהים את פרוטוקולי השימועים וההחלטות בעניינם, יתכן שהשוהים אינם זוכרים את השימועים ורק בתיקיהם שברשות ההגירה נותרת עדות כתובה לקיומם. מתוך 23 משיבים, 19 העידו שנערך להם שימוע אחד, שניים העידו שנערכו להם שני שימועים, שניים העידו שזומנו לשימועים כדי לשכנעם לעזוב את הארץ כשהגיעו למשרדי רשות ההגירה בחולות על מנת לבקש חופשה.[36]

מתוך 22 משיבים, 16 העידו שלא הוסברה להם מטרת השימוע ומה סמכותו של ממונה ביקורת הגבולות. שניים העידו שמטרת המפגש היא הסברת התנאים בחולות, שניים נוספים סברו

36 לפרטים ראה המוקד לפליטים ולמהגרים, באין רצון חופשי, פברואר 2015: http://hotline.org.il/publication/withoutfreewill/ פרק 2, עמודים 21-19.

שהמטרה היא להבהיר להם שהם צריכים להישאר בחולות 12 חודשים, אחד העיד שהמטרה הייתה לדון בתקופת שהייתו בחולות, ואחד אמר שהמטרה הייתה לבדוק אם הוא רוצה להישאר בארץ או לחזור למולדתו. מחצית מהמשיבים היו מודעים לכך שהם יכולים לבקש קיצור של תקופת שהייתם בחולות. שניים ביקשו לקצר את תקופת השהייה אך בקשתם נדחתה.

מתוך 34 משיבים, 27 העידו שהוצע להם במהלך מפגש עם ממוני ביקורת הגבולות בחולות לעזוב את ישראל למדינה אחרת. מתוך 30 משיבים, 24 ציינו שהוצע להם לעזוב לאוגנדה, 22 לרואנדה, ושמונה לאריתריאה. מחצית מהמשיבים העידו שהובהר להם שאם לא יעזבו למדינה אחרת, ייאלצו לשהות שנה בחולות.

מתוך 32 משיבים, תשעה העידו שהוסבר להם בעת השימוע מה יהיה מעמדם אחרי השחרור מחולות ו־23 משיבים טענו שלא הוסבר להם מה מצפה להם אחרי השחרור מחולות.

דיוני בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין

ייצוג משפטי למהגרים עצורים: מהגרים באופן כללי, כולל מבקשי מקלט, אינם זכאים לייצוג משפטי חינם. ארגון זכויות האדם היחיד שיש לו גישה לבתי הכלא בהם עצורים מהגרים בישראל הוא המוקד, שמצליח להעניק שירותים פרא־משפטיים לכ – 20% מהעצורים. לאחר מאבק ארוך של ארגוני זכויות האדם ועתירה של המוקד, החל משנת 2007 זכאים ניצולי סחר בבני אדם וכן קטינים לא מלווים לסיוע משפטי חינם על ידי האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים.

בסהרונים ובגבעון, מהגרי עבודה ומבקשי מקלט שעצורים עקב מעמדם בישראל (ולא עקב עברה פלילית) מובאים בפני דייני בית הדין מידי חודש בעת תקופת כליאתם לביקורת עיתית. דייני בית הדין אינם מוסמכים להכריע בשאלת מעמדם של העצורים בישראל וסמכותם מצטמצמת להכרעה בדבר שחרורם בתנאים מגבילים של הכלואים עד שניתן יהיה להרחיקם מישראל. סמכות בית הדין מוגדרת בסעיף 13 י"ב לחוק הכניסה לישראל: "בית הדין לביקורת משמורת יקיים ביקורת שיפוטית על החלטות בדבר החזקת שוהה שלא כדין במשמורת, לרבות לעניין שחרור בערובה ולעניין התמשכות ההחזקה במשמורת בשל עיכוב בביצוע צו הרחקה."[37]

בית הדין מחזיק באותן סמכויות גם מתוקף סעיף 30 ד' לחוק למניעת הסתננות.[38]

סהרונים

27 מתוך 36 משיבים לא ידעו מהי מטרת הדיון ומהם סמכויות הדיין. שניים ידעו את מטרת הדיון מהסברי נציגי המוקד. מתוך חמישה משיבים, שניים אמרו שמטרת הדיון היא לברר מתי הגעת, מתי תצא, ולהחליט על תקופת הכליאה. שלישי השיב שמטרת הדיון היא לבחון האם אתה מוכן לעזוב. רביעי סבר שבדיון מחליטים אם תישאר בכלא, או תשתחרר ותחזור "למדינה". מתוך 29 משיבים, 22 לא ידעו שבסמכות בית הדין לשחררם בתנאים. מתוך 31 משיבים, ל־24 הוצע לעזוב את ישראל למדינה אחרת במהלך דיון בבית הדין ולשבעה לא. מתוך 23 משיבים, ל־15 הוצע לעזוב לאוגנדה או רואנדה, לחמישה נוספים הוצע לעזוב לאריתריאה, לארבעה – ניגריה. אחד לגמביה, אחד לליבריה ואחד לחוף השנהב.

37 חוק הכניסה לישראל, סעיף 13 י"ב, סמכויות בית הדין לביקורת משמורת: http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/189_003.htm#Seif14

38 החוק למניעת הסתננות, סעיף 30 ד', סמכויות בין הדין: http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/247_001.htm#Seif22

גבעון

12 מהמרואיינים ציינו כי לא ידוע להם מה מטרת הדיון בביה"ד לביקורת משמורת ומה בסמכות הדיין. ארבעה מתוך 15 משיבים ציינו שדיין בית הדין הציע להם לעזוב את הארץ למדינת המוצא השאר לא ענו.

חולות

מאחר שחולות אינו מוגדר בית כלא על ידי הרשויות, אין ביקורת שיפוטית על הכליאה במקום ולכן עצורים המבקשים לערער על כליאתם במקום נדרשים להגיש ערר לבית הדין לעררים.

יהלום

ביהלום אין ביקורת שיפוטית על הכליאה ולכן עצורים המבקשים לערער על כליאתם במקום נדרשים להגיש ערר לבית הדין לעררים. מפגשים מותרים עם עורכי דין בלבד ומוגבלים למחצית השעה.

בתמונה: מתוך מתקן חולות. צילום: רונה פרי

המתנה לביקורים, דיונים או בדיקות בעת השהייה בכלא

במהלך תקופת כליאתם, מהגרי עבודה ומבקשי מקלט נפגשים לעיתים עם ממוני ביקורת הגבולות, דייני בית הדין, נציגי נציבות הפליטים של האו"ם, פעילי המוקד וכן מבקרים אחרים. כך תוארו תנאי ההמתנה בדו"ח המוקד משנת 2014 אודות בתי הדין:

"אחד הדברים הקשים ביותר לצפייה הוא אופן ההמתנה לבית הדין. במתקני הכליאה סהרונים וקציעות מובאים העצורים לבית הדין בבוקר בקבוצה וננעלים בכלוב השוכן מחוץ לבית הדין, אשר מכונה בפי הסוהרים "כלובה", ונראה כמו כלוב אריות בגן חיות. הכלוב חשוף לסופות החול הקפואות בחורף ולחום הקשה בקיץ, בתוכו יש רק ספסל ותא שירותים אחד. בחורף, על מנת לשמור על החום, מצטופפים הכלואים זה אל זה על הספסל בזמן שהם ממתינים לדיון בעניינם – לפעמים גם שלוש שעות. בכלא קציעות הם מובאים לדיון כשהם אזוקים, אף על פי שלא מדובר באסירים פליליים ולא מיוחס להם כל סיכון.[39]

סהרונים

בעוד שבשנת 2015 דיווחו המרואיינים על זמני המתנה של בין ארבע לשמונה שעות בתא ההמתנה, ה"כלובה", הרי שבשנת 2016 התקצרו זמני ההמתנה באופן משמעותי. לקראת הפגישה עם נציגי המוקד, מבין 13 משיבים, תשעה העידו שההמתנה ארכה עד רבע שעה, שלושה העידו שההמתנה ארכה עד שעתיים ורק משיב אחד העיד שהמתין מספר שעות. המתנה לצורך נסיעה לבית חולים או לבית משפט אורכת זמן ממושך יותר שכן היא כרוכה ביציאה מהכלא, אך גם כאן חל שיפור משמעותי בזמן ההמתנה: מתוך 20 משיבים, שישה העידו שהם מחכים כמה דקות עד רבע שעה, שניים העידו שמחכים עד שעה, שמונה העידו שהם מחכים בין שעה לארבע שעות. ארבעה בלבד העידו שהם מחכים בין ארבע לשמונה שעות. כל 23 המשיבים העידו שהם אינם מקבלים את הארוחות בעת ההמתנה. מביניהם, 17 העידו שהם מקבלים את הארוחות עם שובם לתאים, שכן חבריהם לתא שומרים עבורם את מזונם. אחד המשיבים העיד ששב"ס שמרו עבורו את מזונו.

גבעון

כל תשעת המשיבים הבהירו שבגבעון זמני ההמתנה לדיונים וכן ליציאה מהמתקן קצרים ביותר ולכן אם הפסידו העצורים ארוחות, הרי שהיה זה עקב היציאה מהמתקן ולא עקב זמני המתנה ממושכים. עם זאת כל העצורים ציינו שאם קיבלו את ארוחתם עם שובם לתא, הרי שהיה זה בזכות חבריהם לתא ששמרו עבורם את מזונם.

חולות

בעיית זמני ההמתנה למפגשים אינה רלוונטית לעצורי מתקן חולות וזאת משום שהם חופשיים לצאת מהמתקן בשעות המותרות ולהיפגש עם מי שיחפצו.

39 המוקד לפליטים ולמהגרים, בתי הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין ושל "מסתננים", ינואר 2014, עמ' 16: http://hotline.org.il/publication/%D7%91%D7%AA%D7%99-%D7%94%D7%93%D7%99%D7%9F-%D7%9C%D7%91%D7%99%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%AA-%D7%9E%D7%A9%D7%9E%D7%95%D7%A8%D7%AA/

היעדר ביקורת מספקת ומניעת גישה לעצורים

סהרונים וגבעון

שני גופי הביקורת היחידים על בתי הכלא הם הסנגוריה הציבורית ולשכת עורכי הדין. עם זאת, מאחר ששני הגופים הללו מבקרים את כל בתי הכלא בישראל, הם מציגים מידע מועט ביותר אודות כליאתם של מהגרים. גם לנציבות האו"ם לפליטים ולצלב האדום קיימת גישה למהגרים העצורים. עם זאת, הנציבות אינה מפרסמת דו"חות ציבוריים ואילו הצלב האדום חולק את המידע אליו נחשף במהלך עבודתו רק עם פקידי ממשלה. עד שנת 2008 הייתה לנציגי המוקד גישה חופשית יחסית לכל העצורים בשני המתקנים. בינואר 2008, בעקבות עתירה שהגיש המוקד נגד שב"ס בגין תנאי החזקה ירודים של קטינים, בין השאר, בכלא סהרונים, נאסרה כניסתם של נציגי המוקד לבתי הכלא למספר חודשים.

מאז שנת 2008, נציגי המוקד יכולים לבקר בסהרונים את אותם עצורים ששמם ומספרם המזהה ידוע לנציגים. בגבעון הותר למוקד להמשיך ולהיכנס לאגפים בחופשיות עד ספטמבר 2012, אז נאסרה גם הכניסה לאגפי גבעון. בעקבות עתירה, הותרה בשנית הכניסה למתקן, אך באותה מתכונת ביקורים כמו בסהרונים, רק באמצעות מתן שם ומספר מזהה של העצור לצורך הוצאתו אל מחוץ לאגף.

במהלך שנת 2015, עקב העומס הרב בבתי הכלא, הסוהרים לא הצליחו להוציא עצורים מהאגפים באופן המתבקש על ידי נציגי המוקד כך שהנציגים נאלצו להמתין כארבע עד חמש שעות בטרם הורשו לפגוש עצורים. בשנת 2016 חל שיפור משמעותי במצב, ובדרך כלל נציגי המוקד ממתינים כרבע שעה עד חצי שעה לצורך הסדרת כניסתם לכלא.

ביקורים בכלא סהרונים: שישה מתוך 34 משיבים העידו שקרובי משפחה או חברים הגיעו לבקרם בסהרונים. אחד השיב שמבקרים אותו מידי שבוע ושני העיד שפעמיים בשבוע, כל ביקור למשך חצי שעה. מתוך 17 משיבים, שישה העידו שאין מי שיבקרם, שניים העידו שהטרחה ועלות הביקור גבוהה מידי ותשעה סברו שרשויות הכלא אינן מאפשרות ביקורים.

ביקורים בכלא גבעון: חמישה מתוך 17 משיבים העידו שקרובי משפחה או חברים הגיעו לבקרם בגבעון. אחת העצורות התייחסה לעו"ד כאל ביקור. נראה כי העובדה שלא התקיימו הרבה ביקורים אינה נוגעת למדיניות שב"ס אלא לעובדה שלרוב העצורים אין אנשים קרובים מאוד בארץ.

יהלום

ביהלום מורשים לבקר רק קרובים מדרגה ראשונה. נציגי המוקד אינם מורשים להיכנס ולא ידוע על גוף מבקר שפוקד את המקום בקביעות.

צילום: Malin Fezehai

.5

סיכום והמלצות

רוב המהגרים העצורים בבתי הכלא הם אריתראים וסודנים שממשלת ישראל מודה כי אינה יכולה לגרשם. אחרים הם מהגרי עבודה או תיירים שפגה אשרתם או שהפרו את תנאיה. עמדתו של המוקד היא שמעצר צריך להיות האמצעי האחרון במסגרת המאמץ להרחיק מהגרים מישראל. לפי הנחיות נציבות האו"ם לפליטים "מעצר הוא אמצעי חריג ויכול להיות מוצדק רק למען מטרה לגיטימית."[40] עם זאת מדיניות ממשלת ישראל זה למעלה מעשור היא לעצור מבקשי מקלט ומהגרים ולהימנע משחרורם בגבולות המדינה. ההמלצה המרכזית של המוקד היא להימנע ממעצר מהגרים ומבקשי מקלט תוך מתן עדיפות לשימוש באמצעים אחרים, הומאניים, כלכליים ויעילים יותר על מנת לשלוט בזרמי ההגירה.[41]

עם זאת, כל עוד רשויות מדינת ישראל מתעקשות להמשיך במדיניות מעצר המהגרים הנוכחית, המוקד ממליץ כדלקמן:

המלצות לשב"ס

- יש לצמצם ב־50% את מספר העצורים בתאים כך שמרחב המחייה לעצור יעמוד לכל הפחות על 4.5 מ"ר כנדרש על פי תקנות שב"ס ולא ישהו יותר מחמישה עצורים בתא, כמצוין בתוכניות מתקן סהרונים.
- יש לצמצם במחצית את מספר השוהים בחדרים במתקן חולות כך שישהו לכל היותר שישה עצורים בחדר, בהתאם למצוין בנספח החברתי ובפרוגרמה המפורטת של תמ"א 46 לבניית חולות.
- יש להימנע לחלוטין מאיזוק בעת בדיקה או אשפוז רפואי ולשנות בהתאם את הנהלים בנוגע למהגרים במעצר מנהלי שאינם חשודים או נאשמים בכל פשע.
- יש לכבד את עקרון פומביות הדיון ולקבוע נוהל שיאפשר את כניסתו של כל מי שחפץ בכך לדיונים המתקיימים בפני בית הדין
- יש לספק שירותי תרגום במיוחד במהלך מפגשים עם צוות רפואי וסוהרי שב"ס.
- יש לתלות בכל מתקני הכליאה שלטים בשפות השונות המבהירות לעצורים את זכויותיהם ואת סמכויות ממוני ביקורת גבולות ודייני בית הדין לפניהם הם נקראים.
- יש לאפשר לעצורים במידת האפשר גם מזון אליו הורגלו וכן להתחשב בצומות ובמנהגי הדת השונים.
- יש לספק שירותי דת קבועים בכל המתקנים ולאפשר חופש פולחן.
- יש לאפשר לעצורים בחולות להכין את מזונם בעצמם.

---

40 הנחיות נציבות הפליטים של האו"ם, קוים מנחים למשמורת, הנחייה 4.1:

41 ראה הקואליציה הבינלאומית למניעת מעצר מהגרים, יש אלטרנטיבות, 24 בספטמבר 2015: http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2014/04/yeled-asur.pdf

- יש לספק לעצורים בכל מתקני המעצר מוצריי היגיינה באופן קבוע ושוטף ולא רק בכניסה למתקן.
- יש לקבוע נוהל הזמנת חוקר משטרה במקרים בהם עצור או בא כוחו פונים לשב"ס בבקשה להגיש תלונה, ולהבטיח שהעצור יוכל להגיש את תלונתו בטרם יגורש מהארץ.
- יש להימנע מכליאת מהגרים בתנאי בידוד.

המלצות לרשות ההגירה

- יש להקפיד שתקופת מעצרם של מהגרים במתקן יהלום תהיה קצרה במידת האפשר.
- במקרים של מעצר ילדים ומשפחות יש למנות מתאם טפול שיסייע בעזיבת המשפחה תוך הימנעות מכליאה. אין להחזיק ילדים במתקן אלא במקרה של הרחקה, בטווח של שעות ספורות מן המעצר.
- יש להקפיד על תנאי מעצרם של המהגרים במתקן יהלום ועל ההיגיינה במקום, במיוחד על תנאי מעצרם של ילדים עד למועד טיסתם.
- יש לאפשר כניסה של גופים מפקחים וכן של נציגי ארגוני זכויות אדם למתקן יהלום.
- יש להקפיד על נגישות למערכת המקלט הישראלית בכל מתקני המעצר ולהבטיח כי ישנם טפסים בכל האגפים, הסבר על מערכת המקלט בישראל, על הליך המקלט ואופן הגשת הטפסים.
- יש לקבוע נוהל לחופשות מחולות שיכלול קריטריונים לימי חופשה, אופן ומועד בקשת החופשה והסדרת התנאים להגשת הבקשה.
- יש להסביר לעצורים ולשוהים את תפקידם וסמכויותיהם של ממוני ביקורת הגבולות בפניהם הם מובאים וכן את מטרות הפגישות והשימועים שמתקיימים בעניינם.
- יש למסור לידי העצורים והשוהים את פרוטוקול השימוע וההחלטה המנומקת שהתקבלה בעניינם כמתחייב על פי החוק.
- יש לכבד את זכותם לייצוג של העצורים והשוהים, ליידע את באי כוחם לגבי הליכים או שימועים מבעוד מועד, ולשלוח להם את החומרים בעניינם ללא דיחוי.
- יש להקפיד על מתן מענה לעצורים, לשוהים או לבאי כוחם תוך פרק זמן סביר.
- יש להימנע מכליאת ניצולי עינויים ואנשים הסובלים מתסמונת פוסט טראומה או הפרעות נפשיות אחרות ולהעדיף חלופות מעצר.

המלצות למשרד המשפטים

- יש ליצור מנגנון יעיל ודיסקרטי אשר יאפשר למהגרים להגיש תלונה במשטרה על אלימות שהופעלה נגדם בעת מעצרם או אחריו, וזאת בטרם יגורשו מישראל.
- יש להבטיח שעקרון פומביות הדיון יכובד ותתאפשר הנוכחות בדיונים המתקיימים בפני בית הדין של כל מי שחפץ בכך.
- יש לעדכן מידי יום את מאגר ההחלטות המקוון בו מתפרסמים פרוטוקולים של בית הדין

על מנת שחברים וקרובי משפחה יוכלו לאתר את יקיריהם הנעצרים ועל מנת שניתן יהיה לאתר ניצולי סחר והחזקה בתנאי עבדות בטרם יורחקו מהארץ וימוצה הדין עם סוחריהם.

- על דייני בית הדין להבהיר ולוודא שהעצורים המובאים לדיונים מבינים את תפקידם של הדיינים וסמכויותיהם.
- יש ליצור מנגנון יעיל שיאפשר גישה לשוהים בחולות לבית הדין בסהרונים במקרים בהם נדחתה בקשתם לחופשה וזאת לפי סעיף 32ח(ג) לחוק למניעת הסתננות.

.6

תגובות

רשות האוכלוסין וההגירה ושירות בתי הסוהר לא העבירו את תגובתם לדו"ח.

תגובת משרד המשפטים:

מדינת ישראל
משרד המשפטים

לשכת ראש בתי הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין ושל מסתננים

ירושלים, י"ז אדר תשע"ז
15 מרץ 2017
מספרינו: 950-99-2017-000126

לכבוד: המוקד לפליטים ומהגרים, הגב' רונה פרי
באמצעות דואר אלקטרוני: rona@hotline.org.il

הנדון: תגובה לדו"ח המוקד לפליטים ומהגרים – 2016

שלום רב,

בתי הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין ומסתננים מקיימים ביקורת שיפוטית על החלטת ממונה ביקורת הגבולות על החזקה במשמורת מכוח הסמכות הנתונה להם על פי סעיף 13 י"ב לחוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952 וכן סעיף 30 ד' לחוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), תשי"ד-1954, בהתאמה.

עקב אי ידיעת השפה העברית ע"י המוחזקים נערכים הדיונים באמצעות מתורגמנים לשפתם. שירותי התרגום ניתנים מזה שנים ע"י חברה חיצונית המעמידה לרשות בית הדין מדי יום מתורגמנים לשפות הנדרשות.

בפתח הדיון מסבירים הדיינים למוחזק/ת סמכות בית הדין ומהות ההליך. סעיף 13 י"ח לחוק הכניסה לישראל קובע כי בית הדין יקיים דיוניו במקום המשמורת שבו מצוי המוחזק ומשכך מקום מושב בתי הדין הוא במתחם מתקן המשמורת. הפעלת מתקן המשמורת ופיקוח עליו הינו באחריות שב"ס אשר אחראי, בין השאר, על הבאת מוחזקים לדיון בפני בית הדין. דייני בית הדין מקפידים כי המוחזק לא יהיה אזוק במהלך קיום דיון בעניינו אלא אם מדובר במקרה חריג של סיכון מצד המוחזק.

פרוטוקולים של דיונים והחלטות שאינם בדלתיים סגורות מתפרסמים באתר בית הדין עד כי אחוז הפרסום מגיע כדי שיעור של 97%.

בברכה,

אילן חלפון, דיין
ראש בתי הדין לביקורת משמורת

Published with the generous support of the Heinrich Boll Stiftung and with the generous support of Secours-Catholique – Caritas France